

Innst. 364 S

(2009–2010)

**Innstilling til Stortinget
fra næringskomiteen**

Prop. 133 S (2009–2010)

**Innstilling fra næringskomiteen om jordbruksoppgjøret 2010 –
endringer i statsbudsjettet for 2010 m.m.**

Innhold

	Side		Side
1. Sammen drag	5	1.3.10 Ligestilling og rekruttering	10
1.1 Grunnlaget for jordbruksforhandlingene i 2010	5	1.3.11 Miljø	10
1.2 Gjennomføringen av forhandlingene	6	1.3.12 Økologisk produksjon og forbruk	11
1.2.1 Jordbrukets krav	6	1.3.13 Foredling og omsetning	11
1.2.2 Statens tilbud	6	1.3.14 Prisutviklingen på matvarer	11
1.2.3 Det videre forløp av forhandlingene	6	1.3.15 Importvernet og internasjonale forhold	12
1.3 Utviklingen i jordbruket	7	1.3.16 Hovedtrekk i avtalen	14
1.3.1 Inntektsutviklingen for jordbruket	7	1.3.17 Rammen	15
1.3.2 Kostnadsutvikling	7	1.3.19 Andre hovedpunkter	16
1.3.3 Arealutviklingen	7	1.4 Oversikt over postene på kap. 1150 og 4150	17
1.3.4 Utviklingen i sysselsetting i jordbruket	7	2. Komiteens merknader	18
1.3.5 Strukturutvikling	7	3. Forslag fra mindretall	32
1.3.6 Geografisk utvikling	8	4. Komiteens tilråding	33
1.3.7 Produksjons- og markedsutvikling	8		
1.3.8 Overføringene til jordbruket	8		
1.3.9 Nærings- og bygdeutvikling	8		

Innst. 364 S

(2009–2010)

Innstilling til Stortinget fra næringskomiteen

Prop. 133 S (2009–2010)

Innstilling fra næringskomiteen om jordbruksoppkjøret 2010 – endringer i statsbudsjettet for 2010 m.m.

Til Stortinget

1. Sammendrag

1.1 Grunnlaget for jordbruksforhandlingene i 2010

Jordbruksoppkjøret baseres på de mål og retningslinjer som er trukket opp for landbrukspolitikken gjennom Stortingets behandling av St.meld. nr. 19 (1999–2000) Om norsk landbruk og matproduksjon (Innst. S. nr 167). Meldingen legger vekt på landbrukets samlede bidrag til samfunnsnytte på kort og lang sikt. Det er lagt vekt på en helhetlig politikk som omfatter hele verdikjeden og betydningen av økt forbrukerorientering av mat- og landbrukspolitikken.

Regjeringen vil bl.a.:

- videreutvikle inntekts- og velferdspolitikken i landbruket fra forrige periode
- gjennomgå landbruks- og matpolitikken i en egen stortingsmelding
- videreføre jordbruksforhandlingene og markedsordningene. Samvirkets rolle som markedsregulator og avtaker av norske råvarer fra hele landet skal sikres
- sikre et landbruk med en variert bruksstruktur over hele landet gjennom en klar distriktsprofil, og videreføre styrking av det grasbaserte husdyrholdet
- sikre et sterkt importvern som en viktig forutsetning for opprettholdelse av landbruksproduksjo-

nen og en innovativ og offensiv norsk næringsmiddelindustri i hele landet

- gjøre landbruket til en del av klimaløsningen ved å følge opp St.meld. nr. 39 (2008–2009)
- følge opp høringsnotatet om jordvernpolitikken, deriblant vurdere en hjemmel for varig vern av dyrket jord
- at det skal være et mål at 15 pst. av matproduksjonen og matforbruket i 2020 skal være økologisk stimulere til økt satsing innenfor vare- og tjenesteproduksjon, matspesialiteter, grønt reiseliv, utmarksnæringer og «inn på tunet».

Regjeringen legger handlingsregelen til grunn for budsjettpolitikken. Handlingsregelen er en strategi for jevn og gradvis økning i bruken av petroleumsinntekter til et nivå som kan opprettholdes over tid. Samtidig skal bruken av petroleumsinntekter det enkelte år tilpasses konjunktursituasjonen.

I 2009 var det nødvendig å utnytte den fleksibiliteten handlingsregelen gir. Etter hvert som situasjonen i norsk økonomi normaliseres må bruken av oljeinntekter bringes tilbake til 4-prosentbanen for forventet avkastning av Statens pensjonsfond utland. Fortsatt høy bruk av oljepenger framover vil isolert sett bidra til at renten i Norge må settes høyere enn det som ellers ville vært tilfelle. Det kan slå ut i en sterkere krone, som svekker konkurranseutsatt sektor.

Regjeringen vil legge til rette for økt verdiskaping og for utvikling over hele landet innenfor rammer som sikrer at kommende generasjoners muligheter for å dekke sine behov ikke undergraves. Dette krever en ansvarlig politikk med vekt på natur- og miljøhensyn, en langsiktig forvaltning av nasjonalformuen, et bærekraftig pensjonssystem og en sterk offentlig sektor.

1.2 Gjennomføringen av forhandlingene

Jordbrukets krav ble lagt fram 27. april. Statens tilbud ble lagt fram 7. mai. Den 15. mai ble Statens forhandlingsutvalg enige med representantene fra Norges Bondelag om en jordbruksavtale for 2010–2011.

1.2.1 *Jordbrukets krav*

Jordbrukets forhandlingsutvalg la den 27. april fram krav med en ramme på 1 865 mill. kroner. De la til grunn at den utviklingen jordbruket har hatt på inntekts siden de siste fire årene skulle forsterkes i inneværende regjeringsperiode, og at forsterkingen måtte gjelde fra første forhandlingsår.

Jordbruket krevde målprisøkninger tilsvarende 620 mill. kroner. Av dette var 340 mill. kroner knyttet til krav om overgang til prosenttoll for meierivarer fra 1. juli 2010. De krevde 1 140 mill. kroner i økte bevilgninger over kapittel 1150 i 2011, pluss evt. 340 mill. kroner dersom ikke kravet om prosenttoll på meierivarer ble imøtekommet. Resten av rammen ble finansiert med 60 mill. kroner i ledige midler fra 2009 og økt verdi av jordbruksfradraget ved ligningen.

Ifølge Jordbrukets forhandlingsutvalg skulle kravet legge til rette for en inntektsvekst i 2011 på 28 000 kroner per årsverk, eller knapt 12 pst., i forhold til inntektsnivået i 2010, før oppgjøret. Som følge av kravet ville også inntekten i 2010 øke med ca. 6 000 kroner per årsverk. Opplegget skulle legge til rette for lik kronemessig utvikling som andre grupper, pluss en nivåheving på 10 000 kroner per årsverk.

Innenfor kravet om inntektsvekst hadde kravet 6 hovedprioriteringer:

1. Styrking av melk- og storfekjøttproduksjonen
2. Overgang fra krone- til prosenttoll melk
3. Sikre en utvikling av distriktsjordbruket, bl.a. gjennom en styrking av fraktordningene
4. Høyere verdsetting og mer bruk av beiteressursene i inn- og utmark
5. Rekruttering av ungdom til jordbruket
6. Målretting av virkemidler for å møte klima- og miljøutfordringer.

Utenfor rammen krevde Jordbrukets forhandlingsutvalg også en ekstraordinær investeringspakke for mindre driftsbygninger innen grasbasert husdyrhold på 100 mill. kroner per år i 4 år, og en fondsordning med skattefordel knyttet til investeringer i miljø og dyrevelferd. Jordbrukets forhandlingsutvalg ba også om at det gjeninnføres en ordning med beredskapslagring av korn finansiert over statsbudsjettet, utenfor jordbruksavtalen.

1.2.2 *Statens tilbud*

Statens tilbud ble lagt fram 7. mai. Tilbudet hadde en ramme på 750 mill. kroner. Tilbudet var finansiert med 280 mill. kroner i økte målpriser med virkning fra 1. juli 2010, 330 mill. kroner i netto bevilgningsøkning til gjennomføring av jordbruksavtalen (kapittel 1150 og 4150) og 60 mill. kroner i ledige midler fra 2009. Økt utnytting av jordbruksfradraget ved ligningen var forutsatt å utgjøre 80 mill. kroner. Statens forhandlingsutvalg viste til at bl.a. importvernet for melk lå utenfor rammen av jordbruksavtalen.

Tilbudet skulle gi grunnlag for en inntektsvekst på 3,4 pst., om lag 8 000 kroner per årsverk i 2011, i forhold til 2010 før oppgjør, når verdien av jordbruksfradraget var inkludert. Samtidig viste Statens forhandlingsutvalg til at jordbruket har hatt en større inntektsvekst de siste årene enn lagt til grunn ved forhandlingene i 2009.

Statens tilbud prioriterte, i likhet med jordbrukets krav, det grasbaserte distriktsjordbruket. Tilbudet imøtekom langt på vei jordbrukets krav til styrking av fraktordningene. Opplegget for omlegging av innfraktordningene for kjøtt ble imøtekommet, men med en lavere bevilgningsøkning. Statens tilbud så de distriktsdifferensierte tilskuddene og fraktordningene i sammenheng, med sikte på å øke målrettingen og bedre vilkårene for produsenter uavhengig av geografi.

Det ble foreslått en moderat reduksjon i kornprisene, en viss reduksjon i distriktstilskudd til kraftfôrkrevende produksjoner og endring i geografisk differensiering av tilskudd til husdyr og driftstilskudd i melkeproduksjon.

1.2.3 *Det videre forløp av forhandlingene*

I møte mellom partene 10. mai meldte Jordbrukets forhandlingsutvalg samlet tilbake at tilbudet ga grunnlag for forhandlinger. På lederplan ble det 13. mai også gjort klart for organisasjonene at overgang fra kronetoll til prosenttoll for flytende melkeprodukter ville kunne inngå i premissene for en forhandlingsløsning, gjennom et brev fra Finansdepartementet (gjengitt i proposisjonen).

I plenumsmøte 14. mai meldte organisasjonene at de ikke lenger var i stand til å opptre samlet. Norsk Bonde- og Småbrukarlag brøt forhandlingene om ny jordbruksavtale og overleverte en ensidig dagsprotokoll som vedlegges referatet, gjengitt i vedlegg 2 til proposisjonen. Norges Bondelag meldte at de ønsket videre forhandlinger.

I plenumsmøte 15. mai viste statens forhandlingsleder til brevet fra Finansdepartementet og at brevet inngikk i premissene for forhandlingene. Partene gikk gjennom protokoll fra forhandlingene og Forsell konstaterte at det var inngått ny jordbruksav-

tale mellom staten og Norges Bondelag. Sluttprotokollen fra forhandlingene følger proposisjonen som vedlegg 1. Norges Bondelag har i brev meddelt at organisasjonens styre har godkjent avtalen.

1.3 Utviklingen i jordbruket

I proposisjonen belyses utviklingen i jordbruket i forhold til de mål og retningslinjer Stortinget har trukket opp. Det er ikke mulig å avlese virkningene av den løpende politikken i utviklingen fra år til år. Virkningen av endringer i virkemiddelbruken vil først vise seg over tid. Videre vil det i de fleste sammenhenger ikke være mulig å vurdere utviklingen i relasjon til enkeltvirkemidler, da utviklingen i jordbruket må vurderes i forhold til den helhetlige virkemiddelbruken. For jordbrukere som selvstendig næringsdrivende er det mange forhold, også utenfor forhandlingene, som påvirker inntektene og den løpende tilpassningen det enkelte år.

Budsjettnemnda for jordbruket (BFJ) har som hovedoppgave å legge fram og bearbeide et grunnlagsmateriale for jordbruksoppgjøret. Materialet består av følgende tre rapporter:

- Totalkalkylen for jordbruket
- Referansebruksberegninger for jordbruket
- Resultatkontrollen for gjennomføringen av landbrukspolitikken.

1.3.1 *Inntektsutviklingen for jordbruket*

Tabell 3.1 i proposisjonen viser utviklingen i vederlag til arbeid og egenkapital fra 2008 til budsjetterte tall for 2010 i følge Budsjettmemndas normaliserte regnskaper.

Årets beregninger viser en inntektsøkning fra 2008 til 2009 på 12,7 pst., eller 23 500 kroner per årsverk. Fra 2009 til 2010 budsjetteres det med en inntektsøkning på 13,2 pst., tilsvarende 27 600 kroner per årsverk. For perioden 2008 til 2010 er inntektsøkningen om lag som lagt til grunn i avtalen i fjor. For perioden 2000 til 2010 er gjennomsnittlig inntektsøkning per årsverk beregnet til 4,1 pst. per år. For siste 5-årsperiode er veksten 9,0 pst. per år.

Den enkelte næringsutøver i jordbruket vil ikke nødvendigvis kjenne seg igjen i tallene fra Budsjettmemndas totalregnskap. Totalkalkylen er et sektorregnskap for alle produksjoner og inkluderer strukturendringer. Samtidig er det betydelig variasjon rundt gjennomsnittet, også innen likartede produksjoner. Videre vurderes ofte resultatet i enkeltforetak på resultatmålet driftsoverskudd i driftsregnskapet eller næringsinntekt i skatteregnskapet. Dette er resultatmål før rentekostnadene er trukket fra, og renten faller mye fra 2008 til 2010. Disse resultatmålene er også på nivå før skatt, og i forhandlingssammenheng inkluderes beregnet inntektsverdi av jordbruks-

fradraget, som i gjennomsnitt har en verdi på 21 400 kroner per årsverk for 2008, og 24 500 i budsjettet for 2010. Videre tas det i forhandlingssammenheng også hensyn til endring i arbeidsforbruket, når det beregnes inntektsutvikling per årsverk.

Referansebruket med storfeslakt og ammeku viser relativt sett den største økningen i inntekt fra 2008 til 2009, mens korn viser den største reduksjonen. Bruk med korn viser den største økningen fra 2009 til 2010, mens bruk med egg og planteprodukter har den svakeste utviklingen.

1.3.2 *Kostnadsutvikling*

Kostnadene i jordbruket, ekskl. renter, har økt 4,2 pst. fra 2008 til 2009 og 1,0 pst. fra 2009 til 2010. Kostnadsøkningen i 2009 er særlig knyttet til prisøkningen på gjødsel og kraftfôr. Kraftfôrkostnadene økte med 7,3 pst. i 2009, og er budsjettert opp med 3 pst. i 2010. Energikostnadene falt med 12,7 pst. i 2009 og budsjetteres å øke med vel 10 pst. i 2010. Veid gjennomsnittspris for NPK-gjødsel kostnadsført på 2009 økte med 85 pst. For 2010 er det budsjettert med en veid prisreduksjon på 33 pst.

1.3.3 *Arealutviklingen*

I perioden 1999–2009 er det estimert en reduksjon i totalt jordbruksareal på ca. 2 pst. Nedgangen i jordbruksareal skyldes i all hovedsak reduksjon i arealet med korn og oljevekster og andre åpenåkervekster. Arealet med eng og beite har økt i perioden 1999–2007, men har hatt nedgang fra 2007 til 2009.

1.3.4 *Utviklingen i sysselsetting i jordbruket*

Jordbruket sto for 2,6 pst. av samlet sysselsetting i 2009, mot 5,5 pst. i 1990. Tabell 3.6. i proposisjonen viser utviklingen i antall jordbruksbedrifter i drift og antall årsverk siden 1979. På 90-tallet var den gjennomsnittlige årlige nedgangen i antall årsverk 2,4 pst. Etter 2000 har den årlige nedgangen vært klart høyere. Etter 2005 viser tallene fra Budsjettmemnda en redusert avgangstakt for både antall årsverk og antall jordbruksbedrifter.

1.3.5 *Strukturutvikling*

I perioden 1989 til 2009 har totalt antall jordbruksbedrifter gått ned med 52 pst. (fra 99 400 til 47 600). Gjennomsnittlig antall dekar per jordbruksbedrift har økt fra 100 dekar i 1989 til 213 dekar i 2009. Siden 1999 har en stadig større andel av de jordbruksbedriftene som går ut av drift, hatt mer enn 200 dekar jord.

Det har vært en vesentlig strukturendring i alle produksjoner. I 2009 var det 12 480 jordbruksbedrifter med melkeproduksjon, når samdrifter regnes som én bedrift, mens antall eiendommer med aktiv melke-

kvote var 15 330. Dette innebærer en reduksjon i antall bedrifter med melkeproduksjon på 46 pst. i perioden 1999 til 2009. Antallet samdrifter med melkeproduksjon økte raskt fram til 2008, for så å gå ned. Ved kvoteårets start i 2008 var det registrert 2 068 samdrifter, mens det ved samme tidspunkt i 2010 var registrert 1 686 samdrifter. Per 1. mars 2010 utgjorde samdrifter 14 pst. av alle foretak med melkeproduksjon. 64 pst. av samdriftene består av 2 eiendommer.

Arealet til jordbruksbedrifter som går ut av drift, overtas i stor grad av andre jordbruksbedrifter og i hovedsak ved leie, men statistikken viser ikke ubetydelig regional variasjon. Andelen leid areal er i gjennomsnitt om lag 40 pst. SLFs registrering av jordleiepriser viser at leieprisene for arealer til korn- og potetdyrking har økt siden 2000, mens prisene ellers har holdt seg på samme nivå eller gått ned.

1.3.6 Geografisk utvikling

Fordelingen av antall jordbruksbedrifter har holdt seg forholdsvis stabil mellom regioner siden 1989. Reduksjonen i totalt jordbruksareal i drift fra 1999 til 2009 har først og fremst skjedd på Vestlandet, i Agderfylkene og i Nord-Norge, som har hatt en reduksjon på mellom 5 og 8 pst. Generelt har det vært en nedgang i åpenåkerarealer og en økning i eng og beitearealer.

Vestlandet har hatt den svakeste produksjonsutviklingen, og også størst reduksjon i arbeidsforbruket. Tabell 3.8 i proposisjonen viser endringen i relativ fordeling av husdyr siste 10 år på fylkesnivå. De største endringene er økningen i kyllingproduksjonen i Trøndelagsfylkene og Rogalands økning i andelen av sau, avlspurker og kylling.

1.3.7 Produksjons- og markedsutvikling

Det siste tiåret har produksjonsvolumet i jordbruket økt med ca. 6 pst., mens økningen de siste 5 årene har vært ca. 3 pst., iflg. normalisert regnskap. Det er produksjonen av husdyrprodukter som øker. De siste årene har råvaremarkedene, med noe variasjon, vært i rimelig god balanse. For storfe og sau har kombinasjonen av prisøkning og endringer i etterspørselen i forbindelse med finanskrisen bidratt til at underdekning har snudd til markedsbalanse/overskudd. For 2010 prognoseres det med overskudd for målprisvarene sau/lam, svin og egg. For storfe og kylling er det indikasjoner på at prismulighetene begrenses på de dyreste delene av sortimentet av importkonkurranse.

1.3.8 Overføringene til jordbruket

Tall fra OECD viser at Norge sammen med Sveits, Korea, Japan og Island, har den mest omfattende jordbruksstøtten blant OECD-landene. OECDs PSE-analyser (Producer Support Estimate) viser

næringsstøttens andel av jordbrukets samlede brutto inntekt. Beregningene omfatter både budsjettstøtte og virkning av importbeskyttelsen (skjermingsstøtte). Støttenivået i Norge målt ved PSE-prosentsen har i gjennomsnitt vært 62 de siste årene. PSE-prosentsen i gjennomsnitt for OECD-land var 21 pst. i 2008. Det siste tiåret har det skjedd en betydelig dreining i virkemiddelbruken fra pris- og produksjonstilskudd til mer produksjonsnøytrale virkemidler både i Norge og i andre land.

CSE (Consumer Support Estimate) er et uttrykk for den implisitte skatt som pålegges forbrukerne som følge av landbrukspolitikken (negativ verdi fordi det er en overføring fra forbrukerne). Norges prosentvise CSE var i 2007 på -43 pst. I gjennomsnitt for OECD-land var CSE på -10 pst.

1.3.9 Nærings- og bygdeutvikling

Jordbruksavtalen finansierer en rekke virkemidler som skal bidra til næringsutvikling i landbruket. Landbruks- og matdepartementet sin strategi Ta landet i bruk! er førende for arbeidet. Strategien bygger opp under hovedmålene i landbrukspolitikken og danner et rammeverk for alle typer lønnsom næringsvirksomhet med utgangspunkt i gårdens menneskelige og materielle ressurser.

I tillegg til den nasjonale strategien fra Landbruks- og matdepartementet, har alle fylker utarbeidet en regional strategi for næringsutvikling som tilpasser virkemiddelbruken til de mest aktuelle utfordringene i regionen.

Næringsutøvere i landbruket etterspør investeringsvirkemidler i langt større grad enn det som er tilgjengelig.

STIFTELSEN KSL MATMERK

Stiftelsen KSL Matmerk har som formål å styrke konkurranseevnen til norsk matproduksjon. Dette gjøres gjennom blant annet å arbeide med merkeordninger, kvalitetssystemer og kompetanse, for på den måten å synliggjøre konkurransefortrinn overfor forbruker og marked. Stiftelsen har oppgaver knyttet til å administrere og videreutvikle Kvalitetssystem i landbruket (KSL), merkeordningene Nyt Norge, Beskyttede betegnelser og Spesialitet, Kompetanseutviklingsprogrammet i landbruket (KIL), samt generisk markedsføring av økologisk mat. Stiftelsen har også en viktig oppgave i å bidra til profilering og markedsadgang for norske matspesialiteter.

Verdiskapingsprogrammet for matproduksjon (VSP mat) har som hovedmål å bidra til økt verdiskaping gjennom innovasjon og produktmangfold. Innovasjon Norge disponerte totalt 92,8 mill. kroner til VSP mat i 2010.

FYLKESVISE BYGDEUTVIKLINGSMIDLER (BU-MIDLENE)

BU-midlene skal legge til rette for langsiktig og lønnsom verdiskaping, samt desentralisert bosetting med utgangspunkt i landbrukets ressurser generelt og landbrukseiendommen spesielt. De fylkesvise BU-midlene har et todelt formål. De skal bidra både til utvikling av ny næringsvirksomhet på landbrukseiendommen og til utvikling og modernisering av det tradisjonelle landbruket. Forvaltningsansvaret fordeles mellom Innovasjon Norge (IN) og Fylkesmannen på regionalt nivå.

Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) har i samarbeid med Bygdeforskning, gjennomført en evaluering av bygdeutviklingsmidlene. Evalueringen konkluderer med at BU-ordningen er et treffsikkert virkemiddel for å sikre tilstrekkelige investeringer. Det foreslås imidlertid endringer som klargjør og forenkler målene. Den totale rammen for BU-midlene var 550 mill. kroner i 2009.

For eggsektoren trer nye forskrifter i kraft fra 2012, noe som krever betydelige investeringer innenfor sektoren de kommende årene. I 2009 ble det innvilget 47 søknader innen eggproduksjon. Antallet søknader er økt med 50 pst. sammenlignet med 2008 og utgjør totalt sett om lag 5 pst. av investerings sakene innenfor tradisjonelt husdyrhold i 2009.

Ordningen med rentestøtte ble etablert med virkning f.o.m. 2003. Støtten utgjør en nedskrivning av lånets rente i hele tilbakebetalingstiden. Det ble i 2009 gitt tilsagn på i alt 922,9 mill. kroner i rentestøtte. Etterspørselen etter rentestøtte er stor i de fleste fylkene, med unntak av Finnmark.

SENTRALE BYGDEUTVIKLINGSMIDLER

De sentrale BU-midlene brukes til prosjektrettet virksomhet og tiltak av landsomfattende karakter. Rammen for de sentrale BU-midlene var i 2009 på 21 mill. kroner. Av midlene ble 11 mill. kroner fordelt av avtalepartene.

Inn på tunet (IPT) er blitt en viktig næring og om lag 800 gårdsbruk tilbyr slike tjenester. Inn på tunet-løftet (2010–2012) ble vedtatt som en egen treårig satsing i jordbruksavtalen for 2010. Målet er økt politisk og administrativ forankring i kommunesektoren og utvikling av gode og kvalitetssikrede tilbud for innbyggerne. Innovasjon Norge har sammen med Fylkesmannsembetene ansvar for organiseringen og gjennomføringen av satsingen. Det er avsatt 15 mill. kroner over jordbruksavtalen og 3 mill. kroner fra Kommunal- og regionaldepartementet over tre år til utviklingsprosjekter i kommunene.

UTVIKLINGSPROGRAMMET FOR GRØNT REISELIV OG INNLANDSFISKE

Utviklingsprogrammet for grønt reiseliv skal bidra til å videreutvikle det bygdebaserte reiselivet. Med overførte midler hadde programmet en disponibel ramme på 23,7 mill. kroner for 2009.

Under jordbruksforhandlingene i 2007 ble det vedtatt å gjennomføre et femårig utviklingsprogram for innlandsfiske fra og med 2008. Det skal totalt bevilges 20 mill. kroner til dette formålet i denne perioden. Målet er å utvikle lønnsomhet, ny kunnskap, og suksesskriterier for virksomheter innen næringsfiske, fiskeoppdrett og fisketurisme.

SKOGBRUK OG BIOENERGI

Den samlede produksjonsverdien i skogsektoren ligger opp mot 44 mrd. kroner. Førstehandsverdien av det tømmeret som blir hogd og omsatt ligger årlig på ca. 3 mrd. kroner.

I mai 2009 fremmet regjeringen St.meld. nr. 39 (2008–2009) – Klimautfordringene – landbruket en del av løsningen. Skogens positive rolle i klimasammenheng vil bidra til å styrke grunnlaget for næringsutvikling og verdiskaping fra skogressursene for landbruket og distriktene. Det er et stort potensial for å øke avvirkningen. I 2009 falt avvirkningen til laveste nivå på 34 år som en følge av finanskrisen. I alt ble det avvirket 6,8 millioner m³ tømmer.

Miljøregistreringer og fortsatt kunnskapsutvikling danner grunnlaget for blant annet gode avveininger mellom klimatilak og hensynet til biologisk mangfold i skog.

En utfordring for skogbruket er forholdet mellom nybygging av skogsveier og bevaring av inngrepsfrie naturområder i Norge (INON). DN og SLF har fått i oppdrag å klargjøre kunnskapsgrunnlaget for gode avveininger mellom disse to formålene. Rapporten forelå i slutten av april, og Miljøverndepartementet og Landbruks- og matdepartementet vil følge opp dette arbeidet med sikte på å sende en ny forskrift om planlegging og godkjenning av landbruksveier på høring høsten 2010.

Bevilgningene til skogbrukstiltak og bioenergi over LUF i 2009 utgjorde 193 mill. kroner. Gjennom ordningen for tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket ble det i 2009 gitt tilskudd til skogkultur, førstegangstynning, miljøtiltak i skog, veibygging, drift med taubane og med hest.

UTVIKLINGSTILTAK FOR GEIT – FRISKERE GEITER

Etter gjennomført del II (2005–2010) vil i overkant av 320 geitebesetninger være sanert for sjukdommene CAE, paratuberkulose og byllesjue ved utgangen av 2010. Mer enn 50 pst. av den totale norske geitepopulasjonen vil dermed være sanert. Pro-

sjektet vurderes å ha en avgjørende betydning for fremtidig geitmelkproduksjon i Norge.

1.3.10 Likestilling og rekruttering

Landbruks- og matdepartementet har i Strategi for likestilling i landbrukssektoren fra 2007 satt mål om 40 pst. kvinnelig representasjon når det gjelder eierandel, næringsutøving og deltagelse i styrende organ i landbrukssektoren. Handlingsplan for meir entreprenørskap blant kvinner fra 2008 er en felles satsing fra sju departement, herunder Landbruks- og matdepartementet.

Det har vært en positiv utvikling i andelen etablerertilskudd og BU-midler til kvinner de siste årene. I 2009 var kvinneandelen på 42 pst. for BU-midlene og 76 pst. for etablererstipendene. Gjennom trendundersøkelser er det fremkommet en forholdsvis høy kvinneandel i næringer som Inn på tunet, gårdsturisme/grønt reiseliv og økologisk drift.

1.3.11 Miljø

I proposisjonen beskrives miljøstatus i jordbruket, med hovedvekt på resultater av jordbruksavtalens virkemidler. Det er vanskelig å måle effekter av tiltak i naturen. Dette skyldes at det er mange ulike faktorer som spiller inn. Flere av resultatene er derfor presentert i form av aktivitetstall, mer enn kvantifisert miljøeffekt.

AREALUTVIKLING OG DYRETALL

Kun om lag 3 pst. av Norges areal er dyrket. Totalt jordbruksareal i drift har gått ned med ca. 2 pst. de siste 10 årene.

En viktig parameter for miljøutviklingen, både i forhold til kulturlandskap og for avrenning av næringssalter, er utviklingen i areal og i intensiteten i bruken av arealene. Utviklingen for grovfôrarealene har i hovedsak sammenheng med utviklingen i grovfôrspisende dyr (drøvtyggere), men er også knyttet til produsert mengde melk og kjøtt. Tallene viser at det har skjedd en ekstensivering gjennom mer innmarksbeite per dyr på landsbasis, men også gjennom mer fulldyrka eng per dyr i Østlandsfylkene.

NÆRINGSSALTAVRENNING OG VANNFORURENSING

Reduksjon av vannforurensning er en viktig del av miljøarbeidet i jordbruket. Aktiviteten har de siste årene vært rettet mot å følge opp EUs direktiv for vann, som har som mål at ferskvann, grunnvann og kystnært sjøvann skal ha god økologisk tilstand i første programfase. Forvaltningsplaner for i alt 29 pilotområder blir vedtatt i løpet av 2010. Forvaltningsplanene skal følges opp gjennom tiltaksplaner. Både forvaltningsplanarbeidet og resultatene fra Jord- og vannovervåkningsprogrammet (JOVA) viser at det er

behov for ytterligere tiltak for å redusere næringssaltavrenningen fra jordbruket.

KLIMA OG JORDBRUK

I 2009 la regjeringen fram en egen melding til Stortinget om landbruk og klima (St. meld. nr 39 (2008–2009) Klimautfordringene – landbruket en del av løsningen). Meldingen ble behandlet i Stortinget høsten 2009 (se også Innst. 100 S (2009–2010)).

Meldingen synliggjør tiltak innenfor jordbruket som kan redusere klimagassutslippene fra sektoren med 1,1 millioner tonn CO₂-ekvivalenter. De viktigste tiltakene er produksjon av biogass (reduerte metanutslipp og substitusjon av olje med biogass), økt effektivitet i melkeproduksjonen, bruk av halm til bioenergi, økt effektivitet i saueholdet og mer effektiv bruk av nitrogen (reduert lystgassutslipp).

I dag er det noen få gårdsbaserte biogassanlegg i Norge som er i drift. Dette tilsvarer bruk av 1 pst. av gjødsla. Målet i meldingen er at 30 pst. av husdyrgjødsla skal gjennom en behandling i biogassanlegg. Optimal utnyttelse av husdyrgjødsel bidrar til å redusere klimagassutslippene, reduserer behovet for handelsgjødsel og bedrer vannmiljøet. Pilotordningen for miljøvennlig spredning av husdyrgjødsel startet i 2008 i utvalgte områder.

Nasjonalt utviklingsprogram for klimatiltak i jordbruket har som mål å øke kompetansen om faktiske utslipp av klimagasser i jordbruket og jordbrukspolitikkenes innvirkning på utslippene. Videre skal det legges til rette for gjennomføring og synliggjøring av effektive tiltak for reduksjon av klimagassutslippene. Programmet fungerer som et viktig bindeledd mellom forskning, forvaltning og aktiv jordbruksdrift.

Et forslag til endringer i nydyrkingsforskriften ble sendt på høring i februar 2010 med høringsfrist 30. april. Forslaget innebærer blant annet at klimahensyn tas inn som en del av målsettingen i forskriften på linje med biologisk mangfold, kulturminner og næringshensyn. Videre foreslås det at nydyrking av myr større enn 2 dekar med et torvlag på minst 30 cm, blir forbudt.

RESULTATER AV MILJØPROGRAMMENE

De regionale miljøprogrammene (RMP) er en sentral del av de miljørelaterte tiltakene og virkemidlene over jordbruksavtalen. Å bevare kulturlandskapet er et viktig mål innenfor regionale miljøprogram med en rekke forskjellige ordninger. I tillegg er det flere tiltak for å redusere forurensing. I 2009 var utbetalingene fra RMP på i overkant av 400 mill. kroner. Under hovedområdet «Kulturlandskap» gis det tilskudd til ulike tiltak som bl.a. seterdrift og drift i brattlendt terreng.

Spesielle tiltak i jordbrukets kulturlandskap (SMIL) skal bidra til å ivareta natur- og kulturminneverdiene i jordbrukets kulturlandskap og til å redusere forurensningen fra jordbruket, utover det som kan forventes gjennom vanlig jordbruksdrift. Ordningen forvaltes av kommunene og var for 2009 på 125 mill. kroner. På nasjonalt nivå går ca. 75 pst. deler av midlene fra SMIL-ordningen til tiltak for å fremme kulturlandskapet, og nær 20 pst. til tiltak for å redusere forurensning.

1.3.12 Økologisk produksjon og forbruk

Regjeringen har som mål at 15 pst. av matproduksjonen og matforbruket skal være økologisk i 2020.

Samlet for alle produktgrupper utgjorde omsetningen av økologiske produkter i 2009 1,2 pst. av total omsetning innen sammenlignbare varegrupper. De største andelene er på økologisk barnemat (12,9 pst.) og egg (4,8 pst.).

Fram til 2008 var det en kraftig økning i omsetningen av økologisk mat i dagligvare- og faghandel, men med finanskrisen flatet veksten ut. For 2009 økte omsetningen av økologisk mat i dagligvare i verdi med 11 pst. Samtidig falt omsetningen i volum med 5 pst. Økte priser på økologiske produkter, redusert tilgjengelighet, kombinert med sterk konkurranse på pris, er faktorer som kan forklare nedgangen i salget av økologisk mat målt i volum.

Prisstudier foretatt av SLF tyder på at prisdifferansen i butikk mellom økologiske og konvensjonelle produkter kan være betydelig, og prisforskjellene til dels langt større enn det som kan forklares med merpris til produsent.

De økologiske arealene i 2009 var på ca. 440 000 dekar, og utgjorde ca. 4,3 pst. av det totale jordbruksarealet (medregnet karensareal er andelen 5,6 pst.). Eng-, beite- og fôrarealer utgjør hoveddelen av de økologiske jordbruksarealene. Det er store regionale variasjoner i andelen av jordbruksarealer som er i økologisk drift.

Det er også store regionale variasjoner i de økologiske husdyrproduksjonene.

Produksjonen av økologisk korn til fôr og matmel er begrenset og utgjør ca. 0,9 pst. av total kornproduksjon. Dette fører til fortsatt høye importandeler. Importen i 2009 var anslagsvis på ca. 70 pst. Følgelig vil prisen på økologisk matkorn og kraftfôr styres av prisen på importerte råvarer. En utfordring for videre utvikling av den økologiske landbrukssektoren er derfor å styrke kornproduksjonen gjennom økt egenproduksjon på gården og for salg til det nasjonale korn- og fôrmarkedet.

Avtalepartene har i de siste jordbruksoppgjørene stimulert til økt økologisk kornproduksjon gjennom et relativt høyt tilskuddnivå. I 2009 ble ordningen

med økologiske foregangsfylker startet opp. På bakgrunn av dokumenterte resultater er noen fylker utpekt som foregangsfylker med et særskilt ansvar innenfor ett utviklingsområde innen økologisk produksjon og forbruk.

1.3.13 Foredling og omsetning

Foredling og omsetning av jordbruksvarer ligger i hovedsak utenfor jordbruksavtalens virkeområde. Handelspolitiske forhold, markedsordninger, annet regelverk og prisutvikling på råvarer har likevel stor betydning både for næringsmiddelindustri og omsetning.

Betydelige deler av næringsmiddelindustrien foredler norskproduserte råvarer, samtidig som den i økende grad er eksponert for internasjonal konkurranse. Hjemmemarkedsandelen (inkl. bearbeidet fisk og fiskevarer) er for 2009 anslått til 84 pst., mens den i 1995 utgjorde 89 pst. (NILF, Mat og industri 2009). Landbrukspolitikken, og utformingen av virkemidlene i jordbruksavtalen, må på denne bakgrunn ha alle ledd i kjeden fra jord til bord som perspektiv.

Det siste året har den generelle prisveksten vært sterkere i Norge enn i EU, og mens matprisene er redusert i EU har de økt i Norge.

1.3.14 Prisutviklingen på matvarer

Matprisene i Norge var lenge mindre påvirket av prisøkningene internasjonalt enn i våre naboland. Siden starten på den internasjonale råvarekrisen har prisveksten vært om lag lik i Norge og Danmark, mens prisene har økt om lag 4 prosentpoeng mer i Sverige, målt i nasjonal valuta.

Husholdningenes andel til utgifter til mat og alkoholfrie drikkevarer har vært fallende over lang tid. For 2007–2008 har mat og alkoholfrie drikkevarer en vekt på 11,2 pst. i konsumprisindeksen. Matvarer alene har en vekt på 10,1 pst. Det er likevel et relativt høyt prisnivå for matvarer i Norge, sammenlignet med våre naboland. Iflg. Eurostats prisnivåindekser for matvarer for 2008 var gjennomsnittsprisene i Sverige 24 pst. lavere, i Danmark 7 pst. lavere og i Finland 20 pst. lavere enn i Norge.

SSBs grensehandelsundersøkelse viser at nordmenn handlet for vel 10 mrd. kroner i forbindelse med dagsturer til utlandet i 2009.

INDUSTRI OG KONKURRANSEFORHOLD

Det er et gjensidig avhengighetsforhold mellom primærproduksjonen og næringsmiddelindustrien. Primærproduksjonen er avhengig av en konkurransedyktig næringsmiddelindustri som kundebase og næringsmiddelindustrien er avhengig av råvarer som er konkurransedyktige både med hensyn til pris og kvalitet.

Produksjonen av landbruksvarer i norsk jordbruk og næringsmiddelindustri har aldri vært så høy som nå. Produksjonsøkningen har de siste årene vært spesielt stor innen fjørfe og svin. Over tid har flere sentrale produksjoner opplevd en etterspørselsøkning. For noen sektorer har denne i betydelig grad blitt dekket gjennom økende import. I 2009 ble det for første gang siden 2004 registrert en nedgang i importert kvantum av landbruksvarer.

Spesielt utsatt for økt importkonkurranse er bearbeidede landbruksprodukter som omfattes av ordningen med råvarepriskompensasjon (RÅK). Verdien av RÅK-importen har økt jevnt de siste årene fra 2,6 mrd. kroner i 1995 til 7 mrd. kroner i 2008. Fra 2008 til 2009 økte importen med 5 pst. til i underkant av 7,4 mrd. kroner.

For norsk næringsmiddelindustri er det en utfordring å beholde/øke sin markedsandel innenfor det voksende markedet for bearbeidede landbruksvarer. Dette er også viktig for underleverandørene til RÅK-industrien, både primærprodusenter og foredlingsindustri. Rundt 78 pst. av matkornet, 21 pst. av bær- og fruktproduksjonen og 15 pst. av melkeproduksjonen går til RÅK-varer.

De ustabile råvareprisene internasjonalt og finanskrisen utfordrer norsk næringsmiddelindustri. Parametrene som næringsmiddelindustrien har å forholde seg til er mer usikre enn på lenge. Fremtidig utvikling avhenger av både nasjonale rammebetingelser som industrien opererer under, internasjonal konkurranse og industriens egen evne til effektivisering og omstilling. Store prisvariasjoner på landbruksvarer internasjonalt har ført til at det er behov for å følge konkurransesituasjonen tett, og å åpne for jevnlig justeringer av prisnedskrivningssatsene for råvarer innenfor RÅK-ordningen.

RÅK-vareimporten til Norge skjer i særlig grad fra våre nærmeste naboland. Utviklingen i råvareprisene i Norge sammenlignet med EU er således et sentralt element i konkurransevilkårene for industrien og for avsetning av norske jordbruksprodukter.

MATPOLITIKK

eSporing er et prioritert matpolitisk satsingsområde. Prosjektet ble etablert i 2006 i samarbeid med matbransjen for å få i stand et bedre system for sporing av mat (e-sporingsprosjektet). Målsettingen er å etablere en nasjonal, elektronisk infrastruktur for effektiv utveksling av informasjon i matkjeden. Prosjektet avsluttes sommeren 2011, og har nå gått inn i sin avslutningsfase.

Kvalitetssystem i landbruket (KSL) er grunnleggende viktig for å sikre en trygg og etisk forsvarlig matproduksjon. Det arbeides for å få KSL-standarden akseptert som bransjestandard for primærpro-

duksjonen i landbruket og som bondens kontrollsystem.

Den nye nasjonale merkeordningen *Nyt Norge* synliggjør mat med norske råvarer og skal bidra til å styrke norsk mat sin markedsposisjon i en skjerpet internasjonal konkurranse. *Nyt Norge* vil særlig bli benyttet på produkter som produseres i større volum.

Det er et stort potensial for å øke omsetningen av norske matspesialiteter, som mat med lokal identitet og økologiske produkter. Verdiskapingsprogrammet for matproduksjon har siden oppstart i 2001 vært det viktigste økonomiske virkemiddelet for utvikling av småskala matproduksjon og nye markedskanaler for matspesialiteter.

UTREDNING AV STYRKEFORHOLD I VERDIKJEDEN FOR MAT

Landbruks- og matdepartementet, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet har nedsatt et bredt sammensatt offentlig utvalg med representanter fra forbrukerinteressene, konkurransepolitikk, varehandel, industri, sjømat og landbruk. Hovedmålet er å beskrive hvilke konsekvenser utviklingen innen matvarekjeden har hatt og vil kunne ha framover.

Utvalget skal kunne foreslå tiltak på basis av en kartlegging av flere sentrale utviklingstrekk innenfor verdikjeden for mat, herunder integrasjonen fra dagligvarekjedene. Det er behov for kunnskap om hvilke kort- og langsiktige konsekvenser dette har for forbrukerne, industrien, primærprodusentene og for måloppnåelse i offentlig politikk. Utvalget skal avgi rapport innen 1. november 2010.

1.3.15 Importvernet og internasjonale forhold WTO

Uruguay-runden med multilaterale forhandlinger om regelverk knyttet til handel resulterte i opprettelsen av Verdens Handelsorganisasjon (World Trade Organisation WTO) 1. januar 1995. Samtidig ble det etablert egne avtaler om landbruk og om sanitære og plantesanitære forhold. Landbruksavtalen legger viktige rammebetingelser for den nasjonale landbrukspolitikken gjennom forpliktelser og rettigheter på tre områder: markedsadgang, internstøtte og eksportsubsidier. Det pågår nye forhandlinger, gjennom den såkalte Doha-runden. Inntil en ny landbruksavtale er ferdigforhandlet, vil Norge være bundet av forpliktelsene i dagens landbruksavtale.

Landbruksforhandlingene er en del av den brede forhandlingsrunden som ble vedtatt på WTOs ministerkonferanse i Doha i 2001. 1. august 2004 ble det vedtatt et rammeverk som la føringer for de videre forhandlingene for landbruksvarer, industrivarer

inkludert fisk, tjenester og forenkling av handelsprosedyrer.

For markedsadgang for landbruksvarer forutsetter rammeverket at de høyeste bundne tollsatsene skal reduseres mest gjennom en lagdelt formel. For definerte sensitive produkter kan det gis lavere tollreduksjoner, men samtidig skal det etableres importkvoter for slike produkter.

For internstøtte legger rammeverket opp til en reduksjon i summen av all handelsvridende støtte. For ikke-handelsvridende støtte som for eksempel miljøprogrammer, forskningsmidler og avløserordningen, legges det ikke opp til noen øvre begrensninger.

Rammeverket innebærer også enighet om å avskaffe alle former for eksportsubsidier på landbruksvarer. Dette inkluderer at det skal etableres disipliner for bruk av matvarehjelp, eksportkreditter og eksporterende statshandelsforetak. Rammeverket fra 2004 forutsetter også at spesiell og differensiert behandling av u-land skal være en integrert del av et nytt regelverk.

Ministerkonferansen i Hongkong i desember 2005 innebar et skritt videre i forhandlingene ved at en kom til enighet om en rekke elementer i en ny mulig WTO-avtale. Se nærmere om disse i kapittel 5.2 i proposisjonen.

Det ble i slutten av juli 2008 avholdt et ministermøte i Genève med sikte på å ferdigstille modaliteter for landbruk og industrivarer, inkludert fisk. Forhandlingene stoppet opp da det viste seg at avstanden mellom enkelte av aktørene på sentrale punkter var for stor. Forhandlingsprosessen i løpet av 2009 lyktes heller ikke i å oppnå betydelig fremgang på de uløste spørsmålene fra forhandlingstekstene fra 2008. Med fortsatt global usikkerhet omkring økonomien og et vanskelig politisk klima for handelsliberalisering hos enkelte nøkkelaktører, er det ikke sannsynlig med en slutføring av runden i 2010.

MUL-IMPORT

Formålet er å fremme handel og utvikling, og bidra til at de fattigste landene blir bedre integrert i verdensøkonomien.

Toll- og kvotefri adgang til det norske markedet for alle produkter fra land som står på FNs offisielle MUL-liste, ble iverksatt fra 1. juli 2002 med hjemmel i Norges generelle tollpreferanseordning (GSP) for import fra utviklingsland. Denne ordningen ble fra 1. januar 2008 utvidet med 14 nye lavinntektsland, slik at det nå er 64 land som kan eksportere alle sine jordbruksprodukter til Norge helt uten toll.

En ny forskrift om sikkerhetsmekanisme ved import av landbruksvarer fra utviklingsland omfattet av GSP-ordningen, trådte i kraft 7. mars 2008.

FORHOLDET TIL EU/EUS LANDBRUKSPOLITIKK

Landbrukspolitikken er ikke en del av EØS-avtalen, men utviklingen av EUs landbrukspolitikk har likevel betydning for norsk landbruk og næringsmiddelindustri. Prisutviklingen på landbruksproduktene i EU påvirker omfanget av grensehandelen og konkurransekraften til i første rekke RÅK-industrien, som er konkurranseutsatt både på hjemmemarkedet og eksportmarkedet. Utformingen av EUs landbrukspolitikk har også betydning for graden av sammenfall i interesser mellom EU og Norge i multilaterale forhandlinger som i WTO.

Den siste omfattende reformen av EUs landbrukspolitikk ble gjennomført fra 2005 til 2006, hvor en hovedmodell var landbruksstøtte utbetalt på grunnlag av historisk produksjon. Som et alternativ til en historisk støttemodell, kan medlemsland velge en såkalt regional modell som innebærer at det blir gitt lik støtte per hektar i en hel region.

Ved den såkalte «helsesjekken», en minireform som ble vedtatt i januar 2009, går EU et nytt skritt i retning av mindre regulering. Markedsordningen for svin ble besluttet avvirket, og totalkvotene for melk skal økes med 1 pst. per år, til sammen med 5 pst., før kvoteordningen avvikles i 2015. Situasjonen i matmarkedet har videre ført til økt oppmerksomhet om styrkeforholdene i verdikjeden og handelens makt til å holde oppe forbrukerpriser selv om produsentpriser faller. EU har iverksatt omfattende arbeid med sikte på tiltak for en bedre fungerende matvarekjede.

Lisboatraktaten gjør at Europaparlamentet har lik medbestemmelse med medlemslandene i Rådet også innen landbrukspolitikk.

EU forbereder nå en videre gjennomgang av sin landbrukspolitikk fram mot 2013 da mandater og budsjettfullmakter utløper. De økonomiske rammene for landbrukspolitikken etter 2013 og fordelingen av midlene vil bli sentrale spørsmål. Det er betydelig uenighet mellom medlemslandene om retningen for den framtidige landbrukspolitikken.

FORHANDLINGER MED EU

I henhold til EØS-avtalens artikkel 19 skal EU og Norge søke å fremme handelen med landbruksvarer innenfor rammen av partenenes landbrukspolitikk og på en gjensidig fordelaktig måte. Etter å ha forhandlet siden 2006 ble Norge og EU 28. januar 2010 enige om en ny artikkel 19-avtale. Det gjenstår formell godkjenning av avtalen fra begge parter. Avtalen vil bli lagt fram for Stortinget med tanke på iverksettelse fra 1. januar 2011.

Norge har i avtalen i stor grad gitt konsesjoner for landbruksvarer der det allerede er import til ordinær toll eller der næringsmiddelindustrien allerede har et importbehov. Økningen av importen for disse varene som følge av avtalen, vil derfor være begrenset.

For ost økes den tollfrie importkvoten fra 4 500 tonn til 7 200 tonn. Dette tilsvarende nivået for osteimport fra EU de senere årene. For økningen på 2 700 tonn vil kvotene bli fordelt på auksjon. For kjøtt vil det bli etablert importkvoter fra EU for storfe (900 tonn), kylling (800 tonn) og gris (600 tonn). Dette er midlertidige kvoter som vil bli en del av en eventuell ny WTO-avtale.

FORHANDLINGER OM FRIHANDELSAVTALER

Norge har gjennom det europeiske frihandelsforbundet, EFTA, iverksatt 16 frihandelsavtaler. EFTA ferdigforhandlet en ny avtale med Colombia høsten 2008 og Peru, Albania, Serbia og Gulf-statene i 2009. Det pågår forhandlinger om frihandelsavtaler mellom EFTA-landene og Thailand, Algerie, India, Ukraina og Hong Kong. Norge og Kina har også startet opp forhandlinger om en bilateral frihandelsavtale. Forhandlingene omfatter bl.a. handel med landbruksvarer, både råvarer og bearbeidede varer.

Frihandelsavtalene vil bli forelagt Stortinget før iverksettelse.

1.3.16 Hovedtrekk i avtalen

I de siste års jordbruksavtaler har det vært gjennomført en snuoperasjon i jordbrukspolitikken. Det har vært lagt til rette for et inntektsløft for jordbruksbedriftene. Avtalene har prioritert det grasbaserte husdyrholdet, beiting med husdyr, og distrikts- og strukturprofilen i budsjettstøtten til næringen er styrket. Miljøtiltakene er ytterligere målrettet og det er startet et arbeid med å følge opp klimautfordringen i sektoren.

Prisene har samtidig økt relativt mye, bl.a. etter den internasjonale matkrisen, spesielt i form av meget stor prisøkning på gjødsel og fôrvarer. Matsektorens konkurransekraft danner ellers en viktig premiss for utformingen av jordbruksavtalene, både på kort og lengre sikt.

Ifølge regjeringens politiske plattform er det å produsere trygg og ren mat for egen befolkning landbrukets viktigste rolle. Samtidig er målet å opprettholde et levende og mangfoldig landbruk over hele landet. Produksjonen av fellesgoder for samfunnet er en vesentlig begrunnelse for overføringene og utformingen av dem.

Mange i jordbruket står overfor viktige investeringsbeslutninger 30 år etter de store investeringene som ble gjennomført etter opptrappingen på 70-tallet og for å følge opp offentlige pålegg gitt av dyrefelldshensyn. Teknologit utviklingen har over tid redusert behovet for arbeidskraft. Mange steder med vanskelige driftsforhold i jordbruket har også arbeidskraften høy alternativ verdi. Når konkurransen i matsektoren samtidig øker og forbrukernes etterspørsel endres, øker utfordringene med å opprettholde

produksjonen og drift av de minst produktive/mest tungdrevne arealene.

Avtalepartene har det siste året gjennomført to utredninger med relevans til disse spørsmålene, om innfraktordningen for kjøtt og om utmåling av arealtilskudd. Gjennom avtalen målrettes virkemidlene ytterligere i forhold til målet om et aktivt landbruk over hele landet, gitt de eksterne rammebetingelsene og de avveiningene som følger av dem.

Jordbruksoppkjøret skiller seg fra lønnsoppkjøret ved at det i jordbruksoppkjøret forhandles om, og bare kan forhandles om, inntektsmuligheter for de næringsdrivende. Resultatet i det enkelte foretak er resultat av en rekke disposisjoner som foretas i foretaket. St.meld. nr. 19 (1999–2000) peker på at totalkalkylen ikke er egnet til å måle inntektsnivå, men inntektsutvikling, og det er det formelle grunnlaget avtalepartene har for å vurdere inntekt i forhandlingsammenheng.

Et jordbruksoppkjøp kan ikke bedømmes ut fra rammens størrelse isolert. Den underliggende kostnads- og produksjonsutviklingen har også vesentlig betydning for hvilken inntektsutvikling rammen kan legge til rette for. Fra i fjor til i år utgjør renteutviklingen en vesentlig forskjell. Samtidig ble storfe tatt ut av målprissystemet i 2009, og også derfor er innholdet i rammen annerledes enn tidligere.

Det påhviler partene et ansvar for å gjøre virkemidlene enkle og effektive og at de virker i tråd med formålet. Strukturdiversifiseringens hensikt er å legge til rette for en variert bedriftsstruktur, gjennom å kompensere for faktiske skalaulempere og bidra til tilfredsstillende inntektsmuligheter ved ulikt produksjonsomfang. Transaksjonskostnadene knyttet til virkemidlene må også holdes så lave som mulig.

Avtalen er basert på premissene i regjeringens politiske plattform, St.meld. nr. 19 (1999–2000) Om norsk landbruk og matproduksjon og Stortingets behandling av denne, jf. Innst. S. nr. 167 (1999–2000), og Stortingets behandling av inneværende jordbruksavtale, Innst. S. nr. 375 (2008–2009).

Både regjeringens politiske plattform og et bredt flertall i næringskomitéen legger vekt på betydningen av en variert bedriftsstruktur og at jordbruket skal opprettholdes over hele landet. Dette har regjeringen, og avtalepartene, fulgt opp de siste årene. Avtalen innebærer ytterligere målretting av virkemiddelbruken for å styrke det grasbaserte husdyrholdet og for å opprettholde produksjon over hele landet.

GRUNNLAGSMATERIALET

Utviklingen i viktige indikatorer fra Budsjett-nemnda for jordbruket (BFJ) er gjengitt i kapittel 3 i proposisjonen.

Årets normaliserte totalregnskap viser for perioden 2000 til 2010 gjennomsnittlig inntektsøkning per

årsverk på 4,1 pst. per år. Lønnsøkningen for andre grupper har for denne perioden vært 4,5 pst. (med anslag om 3 1/4 pst. i 2010). For perioden 2006 til 2010 ble det i fjor lagt til grunn en prognose for inntektsveksten i jordbruket på vel 46 pst., eller 72 700 kroner per årsverk. Årets materiale viser en vekst på 52 1/2 pst., eller 81 500 kroner per årsverk, altså klart høyere enn lagt til grunn i fjor. For perioden 2008 til 2010 skulle fjorårets jordbruksavtale legge til rette for en inntektsvekst på vel 28 pst., eller 50 700 kroner per årsverk. Årets normaliserte totalregnskap viser en gjennomsnittlig inntektsøkning på 51 100 kroner per årsverk for denne perioden.

Nedgang i rentenivået gjør at totale kostnader er beregnet å ligge på samme nivå i 2010 som i 2008. Arbeidsforbruket i jordbruket anslås redusert med 2,6 pst. i 2010. Etter flere år med sterk investeringsvekst, regner Budsjettnemnda med en volumreduksjon på 25 pst. fra 2008 til 2010. De siste 10 årene har sektoren hatt en årlig vekst i brutto arbeidsproduktivitet på 4,8 pst. og en økning i multifaktorproduktivitet på 2,0 pst. per år.

Referansebrukene bygger på regnskapstall fra 2008 i NILFs Driftsgranskinger som regnes fram til 2010. For perioden 2008 til 2010 viser referansebrukene svakere inntektsutvikling enn normaliserte regnskaper.

Avtalepartene er enige om å inkludere verdien av det særskilte jordbruksfradraget ved ligningen ved vurdering av inntektsutviklingen i jordbruket.

1.3.17 Rammen

Jordbrukets brutto inntekter består av egeninntjening fra markedet og overføringer fra staten. Oppbyggingen av rammen er basert på anslag for utviklingen i jordbrukets produksjon, kostnadene, samt arbeidsforbruk og anslag på lønnsvekst for andre grupper. For de makroøkonomiske størrelsene er

avtalen basert på SSBs prognoser i Økonomisk utsyn nr. 1/2010.

Avtalepartene har lagt følgende prognoser til grunn for rammen på poster som ikke er avtaleregulert:

- For produksjonsvolum og volumet av driftskostnader er det for 2011 lagt til grunn samme prosentvise endring som gjennomsnittet av 5 foregående år.
- Generell prisvekst på 1,3 pst. for inntektsposter som ikke er avtaleregulert, som utgjør om lag 0,4 pst. i gjennomsnitt, regnet på hele produksjonsvolumet.
- To pst. prisøkning på jordbrukets driftsmidler, med grunnlag i at historiske data viser at prisveksten på jordbrukets driftsmidler har steget mer enn generell prisvekst.
- Kapitalslit og leasing er beregnet av BFJs sekretariat med grunnlag i samme investeringsnivå i 2011 som i 2010, generell prisvekst på 1,3 pst., og 0,5 pst. økning i bankenes utlånsrente.
- Normalisert rentekostnad er beregnet med samme forutsetninger og økning i lånemassen på 1 mrd. kroner.
- 2,5 pst. reduksjon i arbeidsforbruk, som prognosert av BFJ.
- 3 1/4 pst. lønnsøkning for andre grupper fra 2009 til 2010 og 3,4 pst. fra 2010 til 2011.

Årets materiale viser en inntektsvekst for perioden 2006 til 2010 som er 6 ½ prosentpoeng større enn det som ble lagt til grunn for avtalen i fjor. Det ble i fjorårets avtale gitt ett tillegg på 570 mill. kroner med grunnlag i svak utvikling fra 2007 til 2008. Årets totalregnskap, særlig regnskapstallene for 2008, viser en vesentlig gunstigere utvikling for de siste årene enn det som ble lagt til grunn i fjor.

På dette grunnlag har avtalen en ramme på 950 mill. kroner.

Tabell 1 Oppbygging av økonomisk ramme

	Grunnlag mill. kr	Volum	Pris	Sum endring
0. Markedsinntekter	25 576	0,6 pst.	0,4 pst.	260
1. Driftskostnader	16 748	-0,5 pst.	2,0 pst.	255
2. Kapitalslit og leasing	917			85
3. Normalisert realrentekostnad				570
4. Redusert arbeidsforbruk 2011	11 959	-2,5 pst.	3,4 pst.	100
A. Sum, mill. kroner				750
B. Nivåheving i 2011 ut over lik prosentvis vekst				200
SUM, mill. kroner				950

Finansieringen av rammen går fram av tabell 2. Målprisene økes fra 1. juli 2010 med en årsvirkning på 420 mill. kroner. Fra 2009 er det 60 mill. kroner i overførte midler, som ikke ligger inne i grunnlagsmaterialet fra BFJ. Disse midlene disponeres som en del av rammen. Bevilgningen over kap. 1150 økes med 375 mill. kroner i 2011. Med forutsetningene i tabell 6.3, øker utnyttningen av jordbruksfradraget tilsvarende en inntektsverdi på om lag 95 mill. kroner.

Tabell 2 Finansiering av rammen

	Mill. kr
Netto endring i målpriser fra 1. juli 2010	420
Endret bevilgning på kap. 1150 i 2011	375
Overførte midler fra 2009	60
Økt verdi av jordbruksfradraget	95
SUM	950

Samtidig som jordbruket har hatt en større inntektsvekst enn lagt til grunn i fjor, gir rammen grunnlag for en inntektsvekst på om lag 5 pst., om lag 11 500 kroner per årsverk i 2011, i forhold til 2010 før oppgjør, når verdien av jordbruksfradraget er inkludert.

Deler av rammen får inntektseffekt allerede i 2010. Inkludert verdien av jordbruksfradraget økes inntektsnivået i 2010 med vel 2 1/4 pst., eller om lag 4 500 kroner per årsverk, dersom økningene i målpriser realiseres fra 1. juli.

Tabell 3 Endringer i bevilgninger til gjennomføring av jordbruksavtalen

Post	Endring mill. kr	Budsjett 2010 mill. kr
50 Fongsavsetninger	31,900	1 012,753
70 Markedsregulering	-55,700	269,600
73 Pristilskudd	61,000	2 195,600
74 Direkte tilskudd	279,500	7 537,619
77 Utviklingstiltak	3,300	207,930
78 Velferdsordninger	55,000	1 704,704
Sum kap. 1150	375,000	12 928,206
Kap. 4150 - post 80	0,000	79,200

Partene har i fordelingen prioritert det grasbaserte husdyrholdet, melk- og storfekjøttproduksjonen. Tabell 6.7 i proposisjonen viser både det isolerte utslaget av pris- og tilskuddsendringer i avtalen og utslag inkludert forutsetninger om pris- og kostnadsendringer, og økt utnyttning av jordbruksfradraget, tilsvarende forutsetningene for rammen.

UDISPONERTE MIDLER

I alt kan 116,7 mill. kroner omdisponeres i 2010. Partene er enige om at det omdisponeres 10 mill. kroner som økt bevilgning til Landbrukets skadefond, kapittel 1150 post 50.12. Videre er partene enige om at 7,1 mill. kroner disponeres til utvikling av elektronisk fagsystem for regionale miljøprogram, post 74.19 og at 1 mill. kroner overføres til post 77.15 for informasjonskampanje om GMO. De resterende udisponerte midlene tilsvarende 98,6 mill. kroner, tilføres LUF, kap. 1150 post 50.11.

1.3.18 Fordeling på priser og tiltak

Målprisene økes innenfor en samlet ramme på 420 mill. kroner. Det vises til brev fra Finansdepartementet datert 14. mai 2010 (gjengitt i kapittel 2 i proposisjonen), hvor det informeres om at regjeringen vil foreslå overgang til å anvende prosenttoll for meieriprodukter under tolltariffens kapittel 04.01. Partene er på det grunnlaget enige om en samlet økning av målprisen for melk med 13 øre per liter. Målprisene på korn holdes uendret, bortsett fra målprisen for havre, som reduseres med 3 øre/kg.

Bevilgningspostene over kap. 1150, Til gjennomføring av jordbruksavtalen, endres som vist i tabell 3. Satsendringer på de enkelte ordningene går fram av vedlegg 1 til proposisjonen. Tilpasning av virkemiddelbruken er nærmere omtalt i kapittel 7 i proposisjonen.

1.3.19 Andre hovedpunkter

I fordelingen er det lagt vekt på å styrke økonomien i melk- og storfekjøttproduksjonen og det distrikts- og grasbaserte husdyrholdet.

- For å bidra til prisutjevning for produsentene uavhengig av geografi, er fraktordningen for slakt lagt om med sikte på økt målretting i tråd med flertallsforslaget fra en arbeidsgruppe som har gjennomgått ordningen.

- Satsene i driftstilskuddet til melkeproduksjon og spesialisert storfekjøttproduksjon økes tilsvarende vel 140 mill. kroner. Tilskuddet for melkeproduksjon differensieres i 3 soner.
- Satsene i beitetilskuddene økes tilsvarende 77 mill. kroner, hvorav om lag 46 mill. kroner til utmarksbeite.
- Satsene i tilskudd til husdyr økes tilsvarende vel 100 mill. kroner for de grasbaserte produksjonene, mens satsene for kraftfôrkrevende produksjoner foreslås redusert tilsvarende vel 20 mill. kroner.
- Satsene i arealtilskuddet til grovfôr økes med til sammen 55 mill. kroner ved at nedre satsintervall utvides fra de første 200 dekar til de første 250 dekar per foretak.
- Satser og maksimalbeløp i distrikts- og kvalitetsstilskuddet til frukt, bær og grønnsaker økes med 10 pst. Bevilgningen økes med 6,3 mill. kroner.

Fordi inntektsgivende tiltak for det grasbaserte husdyrholdet prioriteres, innebærer avtalen mindre endringer innenfor Landbrukets utviklingsfond. Partene er enige om at Landbrukets utviklingsfond (LUF) tilføres 98,6 mill. kroner gjennom omdisponering av midler i 2010, og at bevilgningen til fondet økes med 31,9 mill. kroner i 2011

Avtalen innebærer bl.a. følgende endringer:

- Avsetningen til fylkesvise bygdeutviklingsmidler i 2011 økes med 26,5 mill. kroner.
- Bioenergi og skogbruk økes med 10 mill. kroner.
- Det avsettes en ramme på 62 mill. kroner til Utviklingsprogram for matspesialiteter fra norsk landbruk i 2011.
- Avsetningen til forskning økes med 4 mill. kroner.
- Spesielle miljøtiltak i jordbruket reduseres med 5 mill. kroner.

Partene er enige om en samlet økning til miljøtiltak på om lag 154 mill. kroner. Nasjonalt miljøprogram økes med om lag 150 mill. kroner. Regionale miljøprogram (RMP) videreføres innenfor avtalt ramme på 410 mill. kroner. Partene er enige om at det er behov for en viss harmonisering mellom fylker med ellers like miljøutfordringer. Partene er videre enige om å avsette 14 mill. kroner til nasjonalt pilotprosjekt for mer miljøvennlig håndtering av husdyrgjødsel for 2011, samt å øke avsetningen til organisert beitebruk med 5 mill. kroner til 11 mill. kroner for 2011. Økningen innrettes mot finansiering av kjøp av radiobjeller.

Partene er enige om en samlet økning på økologisk jordbruk på om lag 20 mill. kroner, som har bak-

grunn i økt produksjon. For å sikre forutsigbarhet og stabilitet legger partene vekt på å videreføre ordningene på eksisterende nivå. Det avsettes videre 44 mill. kroner til utviklingstiltak innen økologisk landbruk i 2011.

For velferdsordningene innebærer avtalen følgende:

- Satsene for tilskudd til avløsning ved ferie og fritid økes med 5 pst. og maksimalbeløpet per foretak heves med 3 000 kroner til 64 000 kroner.
- Partene er enige om å gjennomgå juridiske og forvaltningsmessige sider med sikte på delt utbetaling av avløsertilskudd ferie og fritid.
- Maksimal dagsats for tilskudd til avløsning ved sykdom økes med 4 pst. til 1 250 kroner.
- Det åpnes for å kunne motta fleksibel alderspensjon uten avkorting i ytelsen fra tidligpensjonsordningen for jordbrukere.

1.4 Oversikt over postene på kap. 1150 og 4150

Det forhandles om budsjettmessige endringer for budsjettåret 2011. Videre kan partene for å tilpasse bevilgningene til det faktiske behov, foreta endringer og omdisponeringer innenfor gjeldende budsjett i 2010 (ledige midler). Partene kan også omdisponere tidligere bevilgede, men ikke disponerte midler (overførte midler), som engangsbevilgninger i inneværende budsjettår. Videre kan partene omdisponere tidligere bevilgede midler til reguleringsanlegg, som tilbakebetales fordi anleggene ikke lenger benyttes til formålet.

Regnskapet for 2009 viser at 60 mill. kroner kan overføres til 2010.

Partene har videre avtalt følgende prioriterte omdisponeringer av til sammen 116,7 mill. kroner i 2010:

- Post 50.12, Landbrukets skadefond, økes med 10 mill. kroner
- Post 74.19 økes med 7,1 mill. kroner for utvikling av elektronisk fagsystem for regionale miljøprogram
- Post 77.15 økes med 1 mill. kroner for finansiering av informasjonskampanje om GMO.
- Post 50.11, Landbrukets utviklingsfond, økes med 98,6 mill. kroner. For endringer i innvilgningsrammen på LUF, vises det til kapittel 7.2.

Utover dette tilpasses budsjettet i 2010 til det prognoserte bevilgningsbehov, overførte beløp fra 2009 og justerte bevilgninger i 2010 i samsvar med oversikten i tabell 8.3. i proposisjonen.

2. Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Else-May Botten, Lillian Hansen, Arne L. Haugen, Ingrid Heggø og lederen Terje Aasland, fra Fremskrittspartiet, Per Roar Bredvold, Harald T. Nesvik og Torgeir Trældal, fra Høyre, Svein Flåtten, Frank Bakke Jensen og Elisabeth Røbekk Nørve, fra Sosialistisk Venstreparti, Alf Egil Holmelid, fra Senterpartiet, Irene Lange Nordahl, og fra Kristelig Folkeparti, Rigmor Andersen Eide, viser til den framforhandla jordbruksavtalen som er lagt fram for Stortinget i Prop. 133 S (2009–2010), og til Stortingets behandling av St.meld. nr. 19 (1999–2000) om norsk landbruk og matproduksjon, jf. Innst. S. nr. 167 (1999–2000).

Generelle merknader

Komiteen har merket seg at Norsk Bonde- og Småbrukarlag valgte å bryte forhandlingene om en ny jordbruksavtale, og at avtalen er inngått mellom staten og Norges Bondelag.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, understreker at jordbruksavtalen er en næringsavtale som angir inntektsmuligheter for bøndene, som selvstendig næringsdrivende.

Komiteen er opptatt av at landbruket skal produsere trygg mat av høy kvalitet, med bakgrunn i forbrukernes preferanser og samfunnets behov. Landbruket skal produsere varer og tjenester med utgangspunkt i næringens samlede ressurser, og sikre langsiktig matforsyning.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, viser til at landbruket og ressursene knyttet til landbrukseiendommene spiller en viktig rolle for sysselsetting og bosetting i store deler av landet, og vil legge til rette for at næringen kan utvikle seg på en god måte framover.

Flertallet viser til at jordbruket, i tillegg til å produsere mat, også medvirker til å produsere fellesgoder som livskraftige og levende bygder, og et bredt spekter av miljø- og kulturgoder.

Flertallet viser også til Stortingets behandling av St.meld. nr. 39 (2008–2009) Klimautfordringen – landbruket en del av løsningen, jf. Innst. S. nr. 100 (2008–2010) om landbrukets tilpasninger til klimautfordringene, og hvor betydningen av et aktivt og bærekraftig skogbruk som tar hensyn til det biologiske mangfoldet, ble understreket sterkt både i

næringssammenheng og ikke minst i forhold til skogbrukets store betydning i klimasammenheng.

Flertallet er opptatt av å sikre lønnsomheten i landbruket ved å stimulere til at landbrukseiendommene totale ressurser blir utnyttet på en optimal måte. Det vil bidra til et aktivt landbruk med en variert bruksstruktur over hele landet.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, viser til at jordbruksavtalen bidrar til denne utviklingen gjennom en markert satsing på det grasbaserte husdyrholdet, og med en klar distriktsprofil i virkemiddelbruken. Mangfoldet i bruksstørrelse og produksjon over hele landet er et viktig fundament for landbrukets legitimitet i befolkningen. Budsjettoverføringene i jordbruksavtalen kan bare forsvares gjennom at distriktslandbruket blir opprettholdt og at landbruket også i årene framover i stor grad skal dekke innenlands etterspørsel etter de produkter det er naturlig å produsere her i landet.

Dette flertallet viser videre til at klimaendringene gjør matproduksjonen i verden mer ustabil, og at denne situasjonen sammen med matvarekrisen og finanskrisen, bygger opp under verdien av det norske landbruket.

Dette flertallet viser til at jordbruket de siste 10 årene har hatt en gjennomsnittlig arbeidsproduktivetsframgang på 4,8 pst. per år, noe som er betydelig høyere enn andre fastlandsnæringer.

Dette flertallet viser til at det har vært en sterk strukturendring i norsk landbruk ved at mange bruk er lagt ned og/eller innlemmet i nabobruk. Selv om denne tendensen har flatet noe ut i senere år, mener dette flertallet at det er viktig å ha fokus på denne problemstillingen for å hindre at denne utviklingen går for langt.

Komiteen er opptatt av å sikre landbruket lønnsomhet og langsiktige og stabile rammevilkår.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, konstaterer at tallene fra totalkalkylen fra landbruket viser at den prognoserte utviklingen for jordbruket i perioden 2006–2011 er 93 000 kr/årsverk, mens den for andre grupper er 86 500 kr/årsverk.

Flertallet viser i den forbindelse til at regjeringen har satt i gang arbeid med en ny stortingsmelding om landbruk og matproduksjon som skal omfatte hele verdikjeden «fra jord til bord». Flertallet viser i denne forbindelse til den gjensidige avhengigheten som hersker mellom landbruket og næringsmiddelindustrien, og understreker betydningen av forutsigbare rammebetingelser for hele verdikjeden. Flertallet forutsetter at meldingen vil gi et godt

grunnlag for utmeisling av framtidens landbrukspolitikk.

Flertallet viser til at bare 3 pst. av Norges landareal er dyrket jord, og at dyrket jordareal også det siste tiåret er redusert både på grunn av gjengroing og nedbygging. Flertallet viser videre til at befolkningen i Norge kommer til å øke betydelig, samtidig som vi globalt får en befolkningsvekst i størrelsesorden 3 milliarder de neste 40 år. Dette tilsier at det bør stimuleres til økt matproduksjon på de områder der vi har naturgitte forutsetninger, noe som også er viktig sett i relasjon til de globale utfordringer. Norsk matjord er en begrenset ressurs, og flertallet vektlegger betydningen av et sterkt jordvern, slik at vi også i framtiden skal ha muligheter til å produsere mat her i landet.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, har merket seg at jordbruksoppgjøret viderefører den kursendringen i landbrukspolitikken som regjeringen startet gjennom avtalen i 2006, bl.a. ved at det ble lagt til rette for en nivåheving av inntektsmulighetene. Dette flertallet viser til Soria Moria II som slår fast at regjeringen vil «videreutvikle inntekts- og velferdspolitikken i landbruket fra forrige periode».

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti viser til at ifølge foreløpige tall fra Statistisk sentralbyrå (SSB) ble det omdisponert 8 130 dekar dyrka mark i 2009. Dette medlem mener dette tallet er altfor høyt. Dette medlem viser videre til at arealet fulldyrket jord i Norge nå er nede på 1,75 daa per person. Dette medlem har merket seg at ifølge Norsk Bonde- og Småbrukarlag er det få land i verden som har et lavere areal fulldyrket jord per person enn det Norge har. Dette medlem har videre merket seg at bruksnedlegging også fører til at muligheten for å utnytte tilliggende ressurser i utmark blir sterkt redusert, fordi det aktive jordbruket er borte eller redusert til et minimum i noen bygdelag. Dette medlem mener dette er særlig uheldig fordi vi i dag importerer kraftfôr som tilsvarer 2,5 millioner dekar kornjord i utlandet. Dette medlem vil understreke betydningen av et strengt jordvern for å sikre fremtidens generasjoner muligheten for nasjonal matforsyning. På denne bakgrunn fremmes følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen vurdere å overføre retten til å omdisponere matjord fra kommunene til fylkesmannen.»

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, viser til at avtalen har en

ramme på 950 mill. kroner, og at dette finansieres med netto endring i målpriser på 420 mill. kroner, at bevilgningen på kap. 1150 utgjør 375 mill. kroner, og at resten, 155 mill. kroner, er overførte midler fra 2009 og økt verdi av jordbruksfradraget.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, er kjent med at målprisøkningene i stor grad er i tråd med de økninger som jordbruket selv la til grunn i sitt krav til staten.

Dette flertallet har merket seg at tall fra SSB viser at norske matvarepriser er blant de mest stabile i verden, og at overføringene til landbruket kombinert med grensevernet bidrar til forutsigbare og stabile priser for både produsenter og forbrukere.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti viser til at jordbruket de siste 10 årene har hatt en gjennomsnittlig arbeidsproduktivetsframgang på 4,8 pst. per år. Ifølge nasjonalregnskapet var økningen i arbeidskraftproduktiviteten for private fastlandsnæringer i perioden 1991–2008, 2,6 pst. per år. Dette medlem har merket seg at produktivetsveksten i jordbruket er svært høy, og denne må komme næringa til gode inntektsmessig. Dette medlem viser til at jordbruket ligger inntektsmessig betydelig under andre yrkesgrupper. Dette medlem vil understreke betydningen av å videreutvikle inntekts- og velferdspolitikken i jordbruket for å sikre rekruttering og et grunnlag for optimisme i næringen. Dette medlem viser til at jordbruksavtalen er en næringsavtale, og dette medlem forutsetter at ordninger som gir inntektseffekt for næringsutøverne på kort og lang sikt prioriteres.

Dette medlem viser til at bøndernes organisasjoner har uttrykt sterk skuffelse over årets oppgjør. Dette bildet forsterkes også ved at Bonde- og Småbrukarlaget brøt forhandlingene. Dette medlem har merket seg at 212 ordførere har samlet seg i et landsomfattende ordføreropprør for landbruket.

Dette medlem viser til at å legge til rette for samme kronemessige utvikling som andre grupper i 2011 isolert i forhold til 2010, vil kreve 210 mill. kroner i tillegg til rammen på 950 mill. kroner som ligger i den inngåtte avtalen. Dette medlem mener en slik økning ville gitt bøndene et rimelig oppgjør som ville bidratt til rekruttering til yrket og bevaring av en variert bruksstruktur over hele landet. Dette medlem konstaterer at jordbruket ligger inntektsmessig betydelig under andre yrkesgrupper. Dette medlem fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjennom jordbruksoppgjøret legge til rette for at bøndernes inntekt får samme kronemessige utvikling som andre grupper i samfunnet, samt et lavinntektstillegg.»

Dette medlem vil understreke at nivået på budsjettmidler for det første er viktig for å tilgodese mindre bruk med moderat produksjon og som i mindre grad nyter godt av prisstøtte enn bruk med stor produksjon. For det andre gir budsjettmidler lavere kostnader for vanlige forbrukere. For det tredje er økt bruk av budsjettmidler mer i tråd med utviklingen vi etter alt å dømme må gjennom for å tilpasse oss en mulig fremtidig WTO-avtale.

Dette medlem har merket seg at jordbruket står overfor mange store investeringer bl.a. som en følge av nye dyrevelferdskrav. Dette medlem vil understreke at jordbruket må gis rammevilkår som setter næringen i stand til å fornye driftsapparatet. Viktige faktorer i denne sammenheng er generell lønnsomhet, investeringsvirkemidler og skattemessig, tilrettelegging for selvstendig næringsdrivende innen jordbruk.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at ett av formålene med Doha-runden i WTO er å sikre bedre handel med uland, blant annet mat. Disse medlemmer deler denne målsettingen og mener dette er en viktig og riktig strategi for å hjelpe mennesker ut av fattigdom.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til at internasjonale endringer krever en omstilling av den norske landbrukspolitikken. Eksportsubsidier og importbarrierer i industriland hindrer utviklingsland i å produsere mat til eget marked og eksportere sine varer til industriland. WTO-forhandlingene og en mulig global matkrise, med underskudd på mat og betydelig økte priser på verdensmarkedet, nødvendiggjør en mer solidarisk landbrukspolitikk.

Disse medlemmer regner selvstendig næringsdrivende bønder som en bærebjelke for verdiskaping og næringsutøvelse mange steder i landet. Disse medlemmer vil arbeide for at bonden skal få utviklingsmuligheter fremover. En robust landbruksnæring bidrar til å nå viktige mål om en fortsatt betydelig norsk matvareproduksjon, en differensiert bosetting og vakkert kulturlandskap. Disse medlemmer mener at landbruket, i likhet med for eksempel reiselivsnæringen og fiskerinæringen, har stor betydning for å sikre en positiv utvikling i mange lokalsamfunn. Disse medlemmer mener derfor at det er viktig å opprettholde grunnlaget for et aktivt jordbruk over hele landet.

Disse medlemmer registrerer at omstillingen i landbruket fortsetter. Det er anslått at 35 000 gårdsbruk med bolig står tomme, mange står til forfalls. Disse medlemmer mener at omstilling til større og mer effektive enheter er nødvendig for å

sikre at jordbruksnæringen blir mer fremtidsrettet og mindre avhengig av overføringer, og mener at jordbrukspolitikken bør legge bedre til rette for dette.

Disse medlemmer mener det er prinsipielt betenkelig at enkelt næringer forhandler egne rammevilkår direkte med staten og inngår avtaler med store økonomiske konsekvenser utenom den ordinære budsjettbehandlingen. Disse medlemmer mener at de årlige vedtak om jordbrukets rammebetingelser ikke er et lønnsoppgjør, men en fastsettelse av muligheter for å skape inntekter. De betydelige avvik som er mellom lovet inntektsutvikling i jordbruket i de enkelte oppgjør og oppnådd utvikling, viser at beregningsgrunnlaget som legges til grunn for oppgjørene er heller tynt. Disse medlemmer mener at bøndene, som andre næringsdrivende, har ansvar for egen verdiskaping ut fra de rammebetingelser samfunnet setter. Disse medlemmer mener det er viktig å gi landbruket nye muligheter til å utvikle seg og redusere avhengigheten av offentlig støtte. For at behandlingen av oppgjøret skal kunne sees i sammenheng med andre politiske prioriteringer, er det ryddig at oppgjøret behandles i forbindelse med statsbudsjettet og følger kalenderåret. Disse medlemmer mener at staten fortsatt skal gi økonomisk tilskudd til landbruket, men at slike tilskudd må være mer målrettede og mindre byråkratiske enn i dag.

Disse medlemmer ser det som sentralt å styrke bondens eiendomsrett til eget bruk. Disse medlemmer fremmer i forbindelse med behandlingen av Ot.prp. nr. 44 (2008–2009) Om lov om endring av lov om odelsretten og åsetesretten, lov om konsesjon og ved erverv av fast eiendom mv., blant annet forslag om å oppheve boplikt. Boplikten er til hinder for en fremtidsrettet utvikling av jord- og skogbruk i Norge, og det er ikke dokumentert at den bidrar til bosetting. Prisreguleringen gir i mange tilfeller kunstig lave priser, er til hinder for omsetning og øker risikoen knyttet til investeringer på gården. Stor avstand mellom markedspris og regulert pris skaper også et grunnlag for tilfeller der deler av kjøpsvederlag holdes skjult for myndighetene. Disse medlemmer mener det er et grovt inngrep i eiendomsretten at staten tvinger folk som vil selge gården, til å ta en lavere pris enn det kjøper er villig til å betale.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om nødvendige lovendringer slik at boplikten og prisreguleringen av landbrukseieendom kan oppheves.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen om å fremme forslag om nødvendige lovendringer slik at bo- og driveplikten og prisreguleringen av landbrukseiendom kan oppheves.»

Disse medlemmer stiller seg sterkt kritiske til den landbrukspolitikken som har vært ført i etterkrigstiden og som fortsatt videreføres av den sittende regjeringen. Disse medlemmer kan derfor ikke på noen måte stille seg bak den fremforhandlede jordbruksavtalen fordi den ikke bærer bud om noen ny retning i landbrukspolitikken, dette til tross for at det er et stort behov for en kursomlegging av landbrukspolitikken. Til tross for at den rødgrønne regjeringen varslet en kraftig omlegging av landbrukspolitikken da den kom til makten, har dette ikke skjedd. Også i år var det et stort sprik mellom det kravet som ble fremlagt av bondeorganisasjonene og det tilbudet som kom fra staten. Den fremforhandlede avtalen ligger også på ca. halvparten av det opprinnelige kravet fra organisasjonene. Det må innføres et normalt markedsbasert system for landbruksprodukter som styres av tilbud og etterspørsel. Ved underdekning i markedet vil produsenten kunne ta en høyere pris, mens forbruker kan velge andre produkter dersom prisen på et produkt er for høy. Da vil prisene på produktene variere i takt med markedet og produsentene må være markedsorientert i sin produksjon. I en situasjon som i dag, hvor forbrukerne etterspør mer enn det norske bønder kan produsere, vil et markedsbasert system bidra til en høyere produksjon. I et markedsbasert system vil det også oppstå konkurranse mellom produsentene, noe som fører til bedre produkter, innovasjon og mer kostnadseffektiv produksjon. Dette vil bidra til bedre inntektsmuligheter for de produsenter som er dyktige, innovative og gode forretningsmenn. Disse medlemmer vil påpeke at markedsbaserte systemer fungerer i alle andre markeder og at det derfor ikke er noe grunn til å unnta landbruket fra dette. Den kraftige nedgangen i antall bønder og bruk vil fortsette i de kommende årene og antakeligvis med økt kraft. Aktørene i landbruket har liten fremtidstro og tilliten til regjeringens landbrukspolitik er på et lavmål. Den politikken som har vært ført mot landbruket gjennom mange år er et sosialistisk eksperiment som har bidratt til at den norske bonden er blitt fanget inn i et «nett» og et system som det nå er tilnærmet umulig å komme ut av. Landbrukspolitikken er preget av en sterk iver etter å regulere næringen helt ned til den minste detalj, og hvor offentlige byråkrater og et særdeles detaljert regelverk har tatt over styringen av hvordan utviklingen i landbruket skal skje. Den styringen som den enkelte bonde skal ha over sin egen eiendom og arbeidsplass er blitt borte og bøndene er i dag mer å anse som offentlig ansatte og utøvere av en offentlig politikk

enn selvstendig næringsdrivende innenfor matproduksjonsbransjen, slik som de burde ha vært. Dette har ført til at kreativitet, satsingsevne og ønske om å ta risiko nærmest er blitt fraværende i store deler av landbruket. Disse medlemmer finner det merkelig at både landbrukets organisasjoner og Senterpartiet støtter opp om en slik politikk som stadig fører til færre bønder og stor misnøye rundt inntektssituasjonen og utviklingsmuligheter blant aktørene i næringen. Disse medlemmer vil også påpeke at jordbruksavtalesystemet har blitt så innviklet og komplisert at få utenom det sentrale byråkratiet i Landbruks- og matdepartementet har mulighet til å sette seg inn alle systemets sider og forstå det fullt ut. Det er heller ikke noen andre land innen OECD-området som har funnet det formålstjenlig å praktisere et system med jordbruksavtale.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Jordbruksoppgjøret for 2010 med dertil hørende jordbruksavtale for 2010, bifalles ikke.»

«Stortinget ber regjeringen om å fremme forslag til overføringer til landbruket i statsbudsjettet uten forutgående forhandlinger.»

Disse medlemmer mener det er viktig å få ned de høye avgiftene på mat i Norge og ber regjeringen om å intensivere arbeidet med å redusere disse betraktelig. Det er ingen god grunn til at Norge skal ha avgifter på dette området som er vesentlig høyere enn i våre naboland. Disse medlemmer viser til sine merknader i innstillingen til St.prp. nr. 59 (2007–2008).

Komiteens medlemmer fra Høyre mener det er prinsipielt betenkelig at en enkelt næring forhandler sine egne rammevilkår direkte med staten, vilkår som får betydelige virkninger på statsbudsjettet utenom de ordinære budsjettbehandlinger. Disse medlemmer vil understreke at det årlige jordbruksoppgjør er en rammefastsettelse av muligheter til å skape egne inntekter. Avvikene mellom lovet og oppnådd inntektsutvikling viser at det er vanskelig å fastsette målene og at ansvaret for inntektsutviklingen til slutt vil hvile på den enkelte aktør. Derfor er det viktig å gi jordbruket muligheten til å utvikle seg og redusere sin avhengighet av støttetiltak fra det offentlige. Disse medlemmer mener at staten skal fortsette med økonomiske tilskudd til landbruket, men tilskuddene må være mindre byråkratiske, mer målrettede og reduserte for fremtidens jordbruk og det er viktig at endringene settes i gang så snart som mulig. Disse medlem-

mer mener at rammevilkårene til næringen må sees i sammenheng med øvrige budsjettprioriteringer i forbindelse med de årlige budsjetter. Disse medlemmer mener at mest mulig av rammevilkårene også bør være forutsigbare over flere år slik at næringsaktørene kan innrette investeringer og produksjonsplaner mer langsiktig. Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen justere periodiseringen av jordbruksoppgjøret til å følge kalenderåret og at de rammevilkårene som ikke kan fastlegges for lengre perioder kommer inn som en del av den årlige budsjettprosessen. Oppgjøret for 2009 videreføres som en overgangsordning ut budsjettåret 2010 med de endringer som gjøres i RNB 2010.»

Disse medlemmer viser til at endringene i de globale handelsmønstre og handelsavtaler vil kreve omlegging av norsk landbrukspolitik. Eksportsubsidier og importbarrierer i industriland hindrer utviklingsland i både egendekning av mat og i eksportmuligheter. Fremtidige handelsavtaler innenfor WTO og EØS vil utvilsomt innebære en liberalisering av importvernet, og norsk jordbruk og norsk næringsmiddelindustri må derfor forbedre sin internasjonale konkurransekraft. Disse medlemmer forventer at internasjonale forholds økte betydning for priser og forbruksmønstre blir et sentralt tema i den nye landbruksmeldingen. Prisforskjellene mellom norske og eksempelvis EU-baserte jordbruksprodukter er allerede så store at norsk matvareindustri må vurdere alternative råvarer. Dette i kombinasjon med at økende aktivitet fra utenlandske aktører som ser et potensiale for eksport til Norge, må hensyntas i den videre utvikling av jordbrukets betingelser. Årets jordbruksoppgjør gir nok en gang en ulempe for matvareindustrien som benytter norske råvarer.

Disse medlemmer viser til at antallet gårdsbruk fortsatt reduseres raskt og at strukturendringene i jordbruket dermed fortsetter. Disse medlemmer mener det må legges mer vekt på å legge jordbrukspolitikken til rette for en nødvendig strukturutvikling fremfor å motarbeide noe som uansett skjer. Disse medlemmer forventer derfor at den bebudede landbruksmelding vil foreslå tiltak for å gjøre jordbruksnæringen mer fremtidsrettet og mindre avhengig av overføringer. Disse medlemmer mener dette kan gjøres ved omstilling til flere større enheter der dette er mulig og ønskelig, et arbeid for å minske råvareforskjellene mellom norske jordbruksprodukter og utenlandske ved å redusere målprisene, redusere tollsatsene og ikke minst se på tiltak som kan lempe på de produksjonsbegrensninger og eien-

domsbegrensninger som i dag finnes innen norsk landbruk.

Disse medlemmer viser dessuten til ny statistikk offentliggjort fra SSB 8. juni 2010 som viser at hvert tredje småbruk under 50 dekar her i landet står ubebodd. Dette illustrerer godt at den landbrukspolitikken som nå føres ikke gir de ønskede resultater om bosetting i distriktene. Disse medlemmer vil understreke at statistikken viser at til lenger ut i distriktene man kommer, jo høyere blir raten av tomme småbruk, og det underbygger at avstanden til arbeidsmarkedene er helt avgjørende for at mange fortsatt kan bo på sine mindre bruk, da økonomien tilsier annen inntekt i tillegg til jordbruksinntekten.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om tiltak som kan gi bønder større muligheter for å eie arealer de leier samt fremme forslag om nødvendige lovendringer slik at boplikt og prisregulering av landbrukseiendommer kan opphøre.»

Viktige politikkområder

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, viser til brev fra Finansdepartementet datert 14. mai 2010, hvor det informeres om at regjeringen vil fremme forslag om overgang til prosenttoll på flytende melkeprodukter under tolltariffens kapittel 04.01, som omfatter flytende melk og fløte. Flertallet er enig i dette, og ser på ordningen som et viktig tiltak for å opprettholde melkeproduksjon i Norge som en viktig distriktsnæring. Flertallet viser også til at dette er i samsvar med Soria Moria II der det framgår at regjeringen vil sikre et sterkt importvern som en viktig forutsetning for å opprettholde en styrking av norsk landbruksproduksjon og en innovativ og offensiv norsk næringsmiddelindustri i hele landet. Flertallet støtter dette, og mener at tollvern er særlig viktig for å ivareta ønsket om å opprettholde produksjon av kvalitativt god og trygg mat og av beredskapshensyn.

Flertallet ser det som svært viktig at næringsmiddelindustriens konkurransekraft ikke blir svekket som en følge av jordbruksavtalen, og er fornøyd med at partene har lagt dette til grunn for forhandlingene.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til at det sannsynligvis vil bli et redusert importvern i kjølvannet av den internasjonale utviklingen gjennom WTO-forhandlingene. Utviklingen bærer bud om en gradvis økt konkurranse for norske landbruksprodukter. Til tross for et høyt tollvern har ikke norske myndigheter lagt noen plan for hvordan det norske landbruket skal møte en slik utvikling. Dette er svært kritisk.

Resultatet kan bli at det norske landbruket får seg en «blåmandag» når resultatet fra WTO-forhandlingene blir kjent. Disse medlemmer mener utviklingen av en robust produksjon basert på markedsøkonomiske kriterier må ha topp prioritet og må utvikles før importvernet faller. Disse medlemmer vil vise til at den norske næringsmiddelindustrien er under press fra utlandet og at det er viktig at den norske landbrukspolitikken sikrer at industrien får råvarer til en konkurransedyktig pris. For å oppnå dette er det nødvendig med en strukturrasjonalisering av landbruket slik at enhetskostnadene går ned. Industrien er konkurransedyktig i forhold til utenlandske aktører på foredling og industriell produksjon, men råvarekostnadene er for høye i forhold til våre naboland og kan ved økt import true viktige arbeidsplasser og verdiskaping i industrien. Næringsmiddelindustrien står for om lag 20 pst. av sysselsettingen og verdiskapingen i industrien. Et fellestrekk er at produksjonen gjennomgående er relativt arbeidsintensiv, til tross for at bedriftene har tatt i bruk svært moderne teknologi. Norge må derfor benytte den tiden som ennå er igjen til å tilpasse primærproduksjonsleddet til den nye hverdagen som alle ser vil komme i forholdsvis nær fremtid. Disse medlemmer er derfor av den oppfatning at regjeringen må ha en aktiv holdning til dette, og ikke som i dag forholde seg helt passivt til den utvikling som gradvis skjer. Resultatet av en slik politikk vil gjøre stor skade i næringsmiddelindustrien. Disse medlemmer viser til at flertallet i det regjeringsoppnevnte Industriutvalget – i NOU 2005:4 uttalte følgende om næringsmiddelindustriens rammevilkår:

«Utvalgets flertall mener det må utvikles et mer effektivt jordbruk som kan levere råvarer til industrien på mer konkurransedyktige vilkår. Utfallet av WTO-forhandlingene er usikkert. Det er ikke mulig å forutsi konsekvensene, fordi forslagene ennå ikke er tallfestet. Retningen er likevel klar, og vi må forvente at en endelig avtale vil få reell og betydelig effekt på norsk jordbruk og tilhørende næringsmiddelproduksjon. Utvalgets flertall mener at myndighetene også av hensyn til næringsmiddelindustrien, allerede nå bør begynne tilpasningen av jordbrukspolitikken til endrede internasjonale rammebetingelser. Jordbrukspolitikken bør i større grad fremme mer effektiv produksjon som kan levere råvarer til industrien på mer konkurransedyktige vilkår. En helhetlig verdikjedetenkning bør ligge til grunn for reguleringer og tiltak. Dette er en forutsetning for at industriselskapene skal kunne ha grunnlag for å legge sine investeringer til Norge.»

Disse medlemmer er av den oppfatning at en så klar uttalelse fra et regjeringsoppnevnt utvalg som hadde i oppdrag å utrede tiltak til å beholde norsk industris konkurransedyktighet må følges opp i konkret politikk, og at regjeringen her har mulighet til å føre en aktiv næringspolitikk rettet direkte mot

næringsmiddelindustrien. En aktiv industripolitikk er en viktig del av en nyorientert landbrukspolitik.

Disse medlemmer mener at den internasjonale situasjonen med økt konkurranse og et svakere tollvern tilsier at norsk landbruk må legges om og at vi må begynne med tiltak før det er for sent. Vi vil i enkelte produksjoner få et volumproduserende landbruk, mens mindre bruk vil konsentrere seg om å produsere kvalitetsprodukter som kan ta ut en høyere pris i markedet. Mange nisjeprodusenter har kommet langt og produserer svært gode varer av en høy kvalitet, men fortsatt kan mye gjøres, bl.a. ved å profesjonalisere markedsarbeid og produktutvikling. Dette blir avgjørende for at deler av norsk landbruk skal kunne overleve, for eksempel i Sogn- og Fjordane. Det er også nødvendig å knytte reiselivsnæringen og landbruket tettere sammen ved at reiselivsbedrifter har et økt fokus på å servere lokalt produsert mat. På den måten kan lokale bønder forsyne lokale reiselivsbedrifter med lokalt produsert mat, noe som vil gi bonden en høyere inntekt enn om produksjonen skal gå gjennom tunge mellomledd som tar store deler av gevinsten. Det er viktig at offentlige verdiskapingsprogrammer og en økt del av midlene over jordbruksoppgjøret går til å utvikle dette.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen om å intensivere arbeidet med utvikling av nisje- og spesialprodukter i landbruket.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet er skuffet over at regjeringen ikke tar et oppgjør med det landbrukspolitiske styringsystemet og det juridiske grunnlaget for landbrukspolitikken som i stor grad ble utformet i mellomkrigstiden under helt andre forhold. Disse medlemmer mener resultatet av mer enn 70 år med en gjennomregulert landbruksnæring beviser at den førte politikken har vært mislykket fordi den ikke har nådd målene knyttet til bosetting, sysselsetting og inntektsnivå. Antallet bruk i drift og antall aktive bønder synker raskt, og det er påregnet at den samme avgangen vil fortsette også med årets jordbruksavtale. Nye tall viser at bosettingsutviklingen i distriktene er sterkt synkende. Dette må være et stort nederlag for regjeringen, som har bebudet en ny kurs i landbrukspolitikken. Videre har landbrukspolitikken medført betydelige kostnader i form av offentlige utgifter, høye priser på matvarer og innskrenket næringsfrihet for bøndene. Disse medlemmer vil peke på at alle begrensninger og hindringer som er satt gjennom konsesjonsbegrensninger, målpriser, produksjonskvoter og selektive støtteordninger, har vært ødeleggende for bøndene. Disse medlem-

mer vil derfor prioritere en kraftfull omlegging der deregulering, avbyråkratisering og konkurranse settes i høysetet. Disse medlemmer mener denne prosessen må innledes snarest for å unngå at vi senere kan risikere å få en næring i full oppløsning. Disse medlemmer viser til at analyseselskapet Econ i 2004 utarbeidet en rapport på vegne av landbruks- og matdepartementet som konkluderer med at de mange reguleringsene i landbruket med fordel kan oppheves da de først og fremst legger en begrensning på utviklingen av næringen og virker negativ i forhold til verdiskapingen i landbruket. Disse medlemmer er av den oppfatning at de konklusjoner som fremkommer i Econ-rapporten snarest må gjennomføres slik at ny vekst og optimisme i landbruket kan sikres.

Disse medlemmer mener et ledd i en modernisering vil være at landbrukspolitikken ikke lenger skal være et ledd i distriktspolitikken. Disse medlemmer registrerer at landbrukets ansvar for bosetting i distriktene har vært mislykket. Disse medlemmer mener landbrukspolitikken har bidratt til å utarme distriktene og gjort dem mindre i stand til å utvikle et bærekraftig næringsliv og således medvirket til å forsterke sentraliseringseffekten. Disse medlemmer viser til at konkurranseutsatt virksomhet i distriktene kjemper en hard kamp for å overleve i den internasjonale konkurransen. I den kampen må den, i tillegg til egne kostnader, bære en andel av kostnadene til en landbrukspolitikk som er en av verdens dyreste. Disse medlemmer registrerer at den førte politikk har gitt en skjev fordeling av ressurser i distriktene, med det resultat at lokalsamfunnene har fått for få alternativer gjennom et lite variert arbeidstilbud. Disse medlemmer mener det derfor er et behov for en ny landbrukspolitikk som radikalt endrer betingelsene for jordbrukets og bygdenes samlede næringsliv gjennom å skille landbrukspolitikken og distriktspolitikken.

Disse medlemmer har stor tro på det norske landbruket og på norske bønder. Det er flertallet i Stortinget som har vist en mistillit til den norske bondestanden ved å begrense næringens frihet sterkt. Det er betenkelig at Senterpartiet har vært hærfører for en slik politikk. Disse medlemmer er av den oppfatning at det norske landbruket har store muligheter til å utvikle seg til en konkurransedyktig næring som også kan konkurrere på et internasjonalt marked med spesielle produkter. Norske klimaforhold, genressurser, økologi og kompetanse hos bøndene er særskilte fortrinn som kan utnyttes til vår fordel i et internasjonalt marked. Betalingsvillige forbrukere i EU og på andre markeder leter etter trygge og sunne matvarer som også har en kvalitet og god smak. Disse medlemmer mener at vi har alle forutsetninger for å kunne levere slike produkter her i landet, men at det forutsetter en målrettet satsing og dyrking av

gründerkultur, slik som man har erfaring fra i andre næringer. Norsk industri og mange andre næringer er blitt internasjonalt ledende innenfor sine segmenter. Dette har gjort at Norge på mange områder har høy kompetanse på internasjonalisering, markedsføring, produktutvikling, kvalitetssikring og andre elementer som er viktige for å kunne lykkes internasjonalt. Disse medlemmer mener at regjeringen burde legge en strategi for hvordan landbruket kan trekke veksler på den kompetansen som allerede finnes i landet og i mange bransjer. Ved å koble slik kompetanse med de fordeler som norsk landbruk allerede har, vil man kunne skape en vinnernæring som kan lykkes internasjonalt. Disse medlemmer er derfor av den oppfatning at en større del av de offentlige midler som blir avsatt til landbruksformål bør benyttes til å utvikle nisjeproduksjon som kan ta økte markedsandeler både i Norge og internasjonalt. Flere mindre nisjeprodusenter har allerede lyktes med dette, men har behov for å være knyttet til et apparat som kan bidra med denne formen for kompetanse. Økt internasjonal deltakelse på matmesser og kontakt med internasjonale kokkemiljøer, som for eksempel på Grüne Woche i Berlin, vil bidra til økt interesse for og bedre markedsføring av norsk mat.

Disse medlemmer mener at det må foretas en særskilt gjennomgang av hvilke skatter og avgifter som landbruket er ilagt, slik at det kan foretas en reduksjon av disse. Det er nødvendig at den verdiskaping som skapes i næringen forblir hos aktørene i næringen, og ikke slik som i dag hvor staten tar inn store summer i skatter og avgifter for så å fordele noe tilbake i form av overføringer. Disse medlemmer ønsker ikke et system med særskilte skattefradrag, som for eksempel jordbruksfradraget, fordi dette er å begynne i feil ende. Det er kun et fåtall bønder som kan utnytte jordbruksfradraget fullt ut. Fokuset må være å innføre skattelettelse som kommer alle til gode, også små bruk. Dersom staten skal bidra til økte inntekter hos bøndene, må direkte skattelettelser og fjerning av særskilte skatter gjennomføres før man innfører særskilte fradrag. Oppheving av reguleringer og konsesjonsbestemmelser er også tiltak som vil kunne bidra til å øke inntektene hos de bønder som tenker moderne og som ønsker å satse på landbruket som fremtidig levemåte.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med fremleggelsen av statsbudsjettet for 2011 konkretisere hvilke skatter og avgifter som landbruket blir ilagt som næring.»

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med fremleggelsen av statsbudsjettet for 2011 fremme

konkrete tiltak for skatte- og avgiftsreduksjoner for landbruket.»

Disse medlemmer er bekymret for at den norske landbrukspolitikken bidrar til en økt grensehandel ved at handel som kunne ha bidratt til verdiskaping og sysselsetting i Norge, havner i våre naboland. Tall fra Statistisk sentralbyrå viser at grensehandelen nå utgjør i overkant av 10 mrd. kroner pr. år og er stigende. Disse medlemmer er av den oppfatning at regjeringen må ha en aktiv holdning til dette og bør gjøre endringer i landbrukspolitikken som bidrar til at nordmenn finner det formålstjenlig å handle i Norge. Det er beklagelig at regjeringen ikke har noen aktiv politikk på dette området.

Fraktordningene

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, viser til at partene i forrige jordbruksoppgjør ble enig om å sette ned en partssammensatt arbeidsgruppe som skulle utrede innfrakttilskudd for slakt før årets oppgjør. Med bakgrunn i arbeidsgruppens tilråding er partene enig om å øke bevilgningen til ordningen med 60 mill. kroner. Flertallet støtter dette.

Flertallet viser videre til at partene er enig om å sette ned en partssammensatt arbeidsgruppe for å foreta en gjennomgang av markedsregulatorordningen, med hovedvekt på innholdet i mottaksplikten, og at gjennomgangen skal omfatte alle jordbrukssektorer med markedsregulering. Flertallet ser fram til resultatet av dette arbeidet som skal foreligge til jordbruksoppgjøret 2011.

Flertallet viser til at det er viktig å unngå for stor variasjon i kraftfôrprisen for å kunne ha konkurranse på like vilkår, og et sterkt landbruk i hele landet. Frakttilskuddsordningene til korn og kraftfôr er et viktig virkemiddel for å bidra til å utjevne regionale prisforskjeller i kraftfôrprisen. Flertallet er glad for at partene i årets oppgjør er enig om å øke bevilgningen til stedfrakttilskudd for kraftfôr med 8 mill. kroner, og mener dette er viktig å videreutvikle som et distriktspolitisk virkemiddel.

Ammeku

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, viser til at storfekjøttproduksjon basert på ammekyr er viktig for å opprettholde et tilstrekkelig volum i kjøttproduksjonen, og at ammekua nå utgjør nærmere 22 pst. av totalt antall kyr i Norge. Flertallet mener at ammeku er viktig for å bidra til opprettholdelse av åpent kulturlandskap, og kan også være et alternativ til sau i områder der det er stor fare for tap av beitedyr til rovdyr. Når det gjelder økonomien i ammekuproduksjonen, viser flertallet til sin merknad i Innst. S. nr. 375 (2008–

2009) om jordbruksoppgjøret 2009 der regjeringen blir bedt om å vurdere tiltak som kan stimulere til økt produksjon av storfekjøtt.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, har merket seg at ammekuproduksjonen kommer forholdsvis godt ut i årets jordbruksoppgjør.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti kan ikke se at komiteens merknad fra Innst. S. nr. 375 (2008–2009) er fulgt opp av regjeringen slik en samlet komité ba om.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at storfekjøttproduksjon basert på ammekyr er viktig for å produsere kjøtt det er underskudd på, og for å ta vare på kulturlandskapet.

Fordi ammekyr er mindre utsatt for angrep fra rovdyr, kan produksjonen også være et godt alternativ til sau i områder der det iht. rovdyrforliket på Stortinget skal være rovdyr. Disse medlemmer er opptatte av de økonomiske vilkårene for ammekuproduksjon, og ber regjeringen vurdere tiltak som kan stimulere til økt produksjon av storfekjøtt.

Markedsordningene

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, viser til at det i fjorårets oppgjør ble enighet om at den såkalte «volummodellen» skulle velges som framtidig modell for markedsregulering for storfe, svin, sau/lam og egg. Flertallet viser til at storfekjøtt var det produktet som først ble overført til «volummodellen», og at målprisen for storfekjøtt ble avviklet fra 1. juli 2009. Flertallet viser til at det var et samlet storting som sluttet seg til denne nyordningen, og som så på dette som en ordning som er robust nok til å stå seg under en eventuell ny WTO-avtale.

Flertallet er enig i at dette var en fornuftig omlegging, men registrerer at det ikke har vært ønskelig å gå videre med denne omleggingen nå.

Flertallet vil verne om jordbruksavtalen som forhandlingsinstitutt, slik at organisasjonene også i framtiden skal ha innflytelse på sine rammevilkår og priser på jordbruksvarer som er viktig for næringen ut fra bestemmelsene i Hovedavtalen.

Komiteens medlemmer fra Høyre mener at staten fortsatt skal gi økonomiske tilskudd til landbruket, men at slike tilskudd må være mer målrettede og mindre byråkratiske enn de er i dag gjennom bl.a. den eksisterende jordbruksavtalen.

Disse medlemmer mener landbrukspolitikken må moderniseres gradvis med utgangspunkt i dagens opplegg med blant annet markedsordninger og differensiering i kvote- og tilskuddsordninger slik at det blir mulig både for bønder og næringsmiddelindustri å tilpasse seg utviklingen. Disse medlemmer viser ellers til sitt forslag i denne innstilling om at jordbruksoppgjøret periodiseres til kalenderåret og blir en del av de årlige budsjettprosesser.

Grasbasert husdyrhold – distrikts- og strukturprofil

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, har merket seg at partene i forhandlingene var enige om å prioritere satsing på det grasbaserte husdyrholdet og styrke økonomien i melkeproduksjonen i distriktene. Flertallet er enig i dette.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at partene i oppgjøret var enig om å øke satsene for både beitetilskudd og tilskudd til dyr på utmarksbeite. Dette er en videreføring av satsingen fra 2006, og representerer en kraftig stimulering av denne driftsmåten, noe som er viktig for å utnytte grovfôrressursene og betyr mye for dyrevelferden. I tillegg medvirker beiting til å opprettholde det åpne kulturlandskapet, noe som også er svært viktig for norsk reiseliv.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti viser til at både faglagene og departementet har uttrykt særskilt bekymring for utviklingen i landbruket bl.a. i de tre Vestlandsfylkene og Agder. Dette medlem vil peke på at effektivitetsutviklingen og nye driftsmåter er en spesiell utfordring for det arbeidskrevende husdyrholdet med klima og jordbunnsforhold, arealstruktur og topografi som er i disse områdene. Dette medlem viser videre til at stadig større del av matproduksjonen blir konsentrert i de beste jordbruksområdene i landet. Dette medlem mener dette truer viktige nasjonale mål om matproduksjon over hele landet, og særlig Vestlandsfylkenes spesielle verdi for nasjonal identitet og reiseliv. Dette medlem mener regjeringen bør vurdere en egen tiltakspakke for grasbasert husdyrhold i distriktene med målrettede investeringsmidler for å opprettholde flere bruk i drift.

På denne bakgrunn fremmer dette medlem følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen vurdere en egen tiltakspakke for grasbasert husdyrhold i distriktene med målrettede investeringsmidler for å opprettholde flere bruk i drift.»

Landbrukets utviklingsfond

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, er videre kjent med at mange bønder har et stort behov for å investere i driftsbygninger og driftsapparat bl.a. på grunn av nye krav til dyrevelferd. Flertallet har merket seg at det er et stort behov for investeringsvirkemidler i næringen, og viser til at de bedriftsrettede investeringsvirkemidlene økes med 31,5 mill. kroner.

Flertallet viser til at det i årets jordbruksoppgjør er enighet om å etablere et utviklingsprogram for matspesialiteter fra norsk landbruk, med en ramme på 62 mill. kroner. Flertallet har merket seg at programmet er en videreutvikling av verdiskapingsprogrammet for matproduksjon, og ser det som viktig at det gjennom programmer som dette utvikles strategier og tiltak som kan gjøre norsk mat og matkultur mer tilgjengelig og konkurransedyktig.

Flertallet har også merket seg at partene er enige om å øke avsetningene til Inn på Tunet til 9 mill. kroner for 2011. Flertallet er kjent med at Inn på Tunet tilbyr tilrettelagte tjenester på gårdsbruk til utdannings-, oppvekst-, helse- og omsorgssektoren, og ser dette som viktige tjenester som bør videreutvikles.

Flertallet viser til at Grønt reiseliv er landbrukets bidrag til oppfølging av regjeringens reiselivsstrategi for økt verdiskaping og lønnsomhet, levedyktige distrikter gjennom flere arbeidsplasser og utvikling av Norge til et bærekraftig reisemål. Satsingen er et viktig bidrag for å utvikle det bygdebaserte reiselivet og Norge som reisemål, både for innenlandske og utenlandske reisende. Flertallet er fornøyd med at Grønt reiseliv er etablert som et positivt begrep, og omfatter en rekke reiselivsrelaterte aktiviteter innenfor mat- og landbruksområdet.

Skog, miljø og klimatiltak

Komiteen vil understreke verdien av plante-foredling, nyplanting, god skogpleie og uttak av hogstmoden skog i alle deler av landet, slik at en i størst mulig grad gjør nytte av den ressursen som skogen representerer, samtidig som en tar vare på det biologiske mangfoldet.

Komiteen viser til at skogen er en viktig del av landbruket som gir muligheter for inntekter i en fremtidsrettet næring. Skogen har et stort verdiskapingspotensial som bygge- og konstruksjonsmateriale, og ikke minst som en særdeles viktig bidragsyter for at vi skal nå våre målsettinger om å få ned klimagassutslippa, både med satsing på fornybar energi/bioenergi og opptak av CO₂. Komiteen viser i den forbindelse til den nylig avgitte klimameldingen og behandlingen av denne i Stortinget. Komiteen har merket seg at markedssituasjonen for skogsvirke ikke er god, og ser at det på dette området må stimu-

leres til økt FoU-innsats, markedsarbeid og investeringer. Ikke minst mener komiteen at det er viktig å ta inn over seg eiendomsstrukturen i skogbruket i Norge og de utfordringer dette gir i forhold til å holde oppe en stabil avvirkning og forynging av skogen. Komiteen ser at dette er en utfordring for skogeierne selv og skogeiersamvirket, men ser det slik at det er viktig at staten spiller en positiv pådriverrolle for å få opp interessen og engasjementet i gårds-skogsbruket.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, viser til at partene er enige om en samlet økning til miljøtiltak på om lag 157 mill. kroner, derav 150 mill. kroner til Nasjonalt miljøprogram, og at miljøvirkemidler over LUF økes med 4,5 mill. kroner inkludert ekstrasatsing i 2010.

Flertallet viser til at partene er enige om å avsette 14 mill. kroner til Nasjonalt pilotprosjekt for mer miljøvennlig håndtering av husdyrgjødsel for 2011. Partene er videre enige om at pilotordningen skal gjelde også for neste vår, og flertallet har merket seg at det i jordbruksoppgjøret 2010 avsettes midler til aktivitetsåret 2011 med utbetaling i 2012. Flertallet har merket seg at SLF blir gitt i oppdrag å evaluere ordningen.

Flertallet har merket seg at partene er enige om tildeling av 410 mill. kroner til regionale miljøprogram og fordelingen av disse midlene på fylkene. Flertallet har også merket seg at partene er enig om å foreta en viss harmonisering av ordningen mellom fylkene, bl.a. ved at tilskudd til bratt areal blir gjeninnført i de fylkene der dette var tatt bort.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti viser til at Stortinget nylig har behandlet St.meld. nr. 39 (2008–2009) Klimautfordringene – landbruket en del av løsningen. Dette medlem viser videre til at målretting av virkemidler for å møte klima- og miljøutfordringer var en av hovedprioriteringene til jordbrukets forhandlingsutvalg ved årets oppgjør. Dette medlem mener investeringer i energisparende tiltak i veksthus og bioenergi- og biogassanlegg er blant de tiltak som bør prioriteres. Dette medlem fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme med forslag til nye incentiver for miljøinvesteringer i landbruket i forbindelse med statsbudsjettet for 2011.»

Melk

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, viser til at partene i forhandlingene var enig om å prioritere satsing på det grasbaserte husdyrholdet og styrke økonomien

i melkeproduksjonen i distriktene. Flertallet er enig i dette.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, viser til at teknologisk utvikling er med på å øke effektiviteten i melkeproduksjonen og til at gjennomsnittlig størrelse på melkebruk øker både for samdrifter og enkeltbruk.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, mener videre at det er nødvendig å stimulere slik at også de mindre melkebrukene får utviklingsmuligheter, bare det vil sikre produksjon over hele landet. Flertallet har merket seg at partene, med bakgrunn i Finansdepartementets brev av 14. mai 2010 om prosenttoll, er enige om å øke målprisen på melk med 13 øre pr. liter, og slutter seg til det.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at etterkontrollen ble besluttet avvirket som et ledd i det såkalte melkeforliket i 2007, jf. St.prp. nr. 77 om Jordbruksoppgjøret 2007 (2006–2007).

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre ønsker å etablere likeverdige konkurransevilkår mellom Tine og andre aktører i meierisektoren.

Disse medlemmer minner i den forbindelse om forslag i Dokument nr. 8:53 (2004–2005) og Innst. S. nr. 191 (2004–2005), samt Dokument nr. 8:17 (2006–2007) og Innst. S. nr. 135 (2006–2007) om å etablere et juridisk og Eiermessig skille mellom markedsregulator og Tine ved at oppgavene som markedsregulator legges til eget offentlig eiet selskap eller Statens Landbruksforvaltning. Disse medlemmer viser til at ovennevnte forslag, hvis det ble vedtatt, ville fjerne mye av behovet for etterkontroll fordi Tine-konsernets incentiver til kryssubsidiering ikke lenger ville foreligge. Disse medlemmer mener det innenfor det bestående system, med Tine som markedsregulator, er viktig å styrke og videreføre etterkontrollen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet har merket seg at regjeringen har omgjort melketollen fra kronetoll til prosenttoll. Ifølge beregninger utført for avisen Nationen blir melketollen nå 388 pst. Disse medlemmer har merket seg at regjeringen velger å prioritere proteksjonisme fremfor handel. Disse medlemmer viser til vi har en åpen økonomi og er avhengig av handel med andre land. Disse medlemmer viser også til at Norge har hatt stor interesse av å bygge ned

handelshindringer og fremforhandle frihandelsavtaler på en rekke områder. Fiskeri- og havbruksnæringen uttalte til NRK 7. juni 2010 at markedsadgangen for norsk fisk til EU vil bli vesentlig dårligere etter at jordbruksorganisasjonene i jordbruksoppgjøret fikk hevet tollene for melk. Disse medlemmer mener at større handelshindringer på melk også vil skape problemer for jordbruksnæringen som fremover vil være avhengig av gode eksportmuligheter. Disse medlemmer viser til at fiskerinæringen er en av de største og mest ekspansive næringene i Norge. Skal denne næringen få videre vekstmuligheter og bidra til å sikre arbeidsplasser i distriktene så må handelshindringer fjernes og tollsatser reduseres.

Disse medlemmer ønsker primært at produksjon og omsetning av melk skal foregå i et marked med reell konkurranse uten offentlig fastsatte kvotebegrensninger. Disse medlemmer vil likevel, som en subsidiær holdning innenfor den eksisterende landbrukspolitikken, støtte ordningen med omsettelige produksjonskvoter for melk. Det bør da vektlegges at produksjonssystemet praktiseres på en måte som fører til en ønsket strukturutvikling og kostnadssenkning i norsk melkeproduksjon. En melkeproduksjon som overføres til bruk der mulighetene for større og mer rasjonell drift foreligger, vil kunne bedre konkurranseevnen. Disse medlemmer vil hevde at med en ordning med omsettelige produksjonskvoter for melk som gjøres landsomfattende, bedres muligheten ytterligere for en ønskelig strukturutvikling og kostnadseffektiv melkeproduksjon.

Disse medlemmer mener videreføring av ordningen med kvoteleie vil virke strukturrasjonaliserende og bidra til å bygge opp større enheter. Det er imidlertid negativt at dagens ordning er begrenset i omfang.

Disse medlemmer vil på denne bakgrunn fremme følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen oppheve alle produksjonsreguleringer, som for eksempel melkekvoter, dersom foredlingen skjer på egen gård.»

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om en ordning med omsettelige produksjonskvoter for kumelk som ikke begrenses til fylkes- eller regionnivå, men gjøres landsomfattende.»

Komiteens medlemmer fra Høyre konstaterer at regjeringen ikke greide å prioritere innenfor egne budsjetter i årets jordbruksoppgjør ved innføringen av økt toll på melk. Det er uheldig for norsk omdømme internasjonalt og vår troverdighet når vi argumenterer sterkt for adgang til andres markeder, men raskt griper til å verne våre egne grenser ytterligere. Det økte importvernet på melk reduserer terske-

len for å bytte ut norske jordbruksprodukter med importerte halvfabrikata som har andre tollregler og betyr nye økninger i grensehandelen.

Disse medlemmer viser til at det er Konkurransetilsynet som nå er pålagt å overvåke pris- og marginutviklingen i markedene for meieriprodukter etter at landbruksmyndighetenes etterregningsordning i markedsordningen for melk ble opphevet. Marginovervåkingsrapportene fra tilsynet viser et betydelig antall enkeltprodukter med for lav bruttomargin, men tilsynet har valgt å se hele produktgrupper under ett i en situasjon hvor konkurransen foregår på enkeltprodukter. Disse medlemmer mener denne håndteringen av overvåkingen svekker konkurransen i meierisektoren.

Samdrifter

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, viser til at samdrifter har fått en sentral plass i norsk landbruk, og en viktig posisjon i norsk melkeproduksjon. Det å ha mulighet til å organisere driften på ulik måte er viktig for rekruttering til jordbruket. Flertallet er opptatt av å legge forholdene til rette for både enkeltbruk og samdrifter.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser videre til økningene i driftstilskuddet på melk og ammeku, og at enkeltbruk og samdrifter nå får likt driftstilskudd i de enkelte sonene.

Dette flertallet viser til at det under årets jordbruksoppgjør er enighet mellom partene om å videreføre dagens regelverk for samdrifter for melkeprodusenter.

Dette flertallet vil vise til at det ikke finnes noe regelverk for samdrifter i saueholdet. Det betyr at det heller ikke er noen regler som hindrer produsenter i å drive sauehold i en felles bedrift. En slik bedrift med flere eiere, vil ved utmåling av tilskudd bli behandlet på linje med andre bedrifter som driver med sau og ut fra de objektive regler som gjelder. Utformingen av tilskudd er slik at det samlet sett utbetales større tilskudd per dyr i mindre besetninger enn i større. Dette flertallet finner likevel grunn til å understreke at det er ingen bedrifter som mister tilskudd når dyretallet passerer visse grenser, for eksempel 300 sau. Bedriften får tilskudd opp til dette dyretallet på lik linje med andre mindre bedrifter. Dette flertallet vil også peke på at det for de fleste ordninger heller ikke er noen nedtrapping av tilskudd ved bestemte grenser. Dette gjelder grunntilskudd, distriktstilskudd, beitetilskuddene og de særlige tilskuddene for økologisk produksjon.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre understreker at samdrifter er viktig for norsk landbruk og for rekruttering til næringen, ikke minst for melkeproduksjonen. Samdrift er positivt både for å gi bønder mulighet til mer organisert arbeidstid og fritid, og for å medvirke til oppfyllelse av målet om en variert og allsidig bruksstruktur i hele landet.

Disse medlemmer mener at man bør stimulere til samdrift, da samdrift for mange er et godt alternativ i forhold til nedleggelse av gårdsdriften og har kommet for å bli. For å gjøre samdrift mer lønnsomt og mindre byråkratisk, vil disse medlemmer fjerne de geografiske og antallsbegrensningene som i dag virker negativt for samdriftsformen. Disse medlemmer vil også ta til orde for at samdrifter skal kunne leie kvoter og mener at samdrifter skal få leie kvote opp til kvotetaket.

Disse medlemmer vil på denne bakgrunn fremme følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen endre regelverket for samdrifter, slik at fleksibiliteten blir større og at mulighetene for en variert og allsidig bruksstruktur blir bedre.»

«Stortinget ber regjeringen oppheve de geografiske begrensningene og antall deltakere for deltakelse i samdrifter, samt kvotetaket.»

Disse medlemmer mener det er realistisk og nødvendig gradvis å redusere overføringsnivået til jordbruket, men at det er viktig at dette skjer samtidig som man fjerner reguleringer som legger hindringer i veien for de som ønsker å satse, samt for de som eier landbrukseieendom. Disse medlemmer mener at for eksempel bedre vilkår for samdrifter vil kunne øke grunnlaget for nye investeringer i jordbruket og redusere behovet for overføringer. Disse medlemmer merker seg at deltagere i samdrifter ikke får delta i ordningen med leie av melkekvote innenfor gjeldende tak på 750 tonn.

Disse medlemmer viser også til at da det ble vedtatt et fritak for overproduksjonsavgift for produksjon på inntil 10 pst. utover tildelte kvoter for å øke melkeproduksjonen, gjaldt ikke dette for enkeltbruk som passerte et volum på 408 000 liter eller samdrifter som passerte 750 000 liter. Disse medlemmer mener dette er nok et eksempel på diskriminering av samdrifter og større bruk i Norge. Disse medlemmer mener at maksimalkvoten for enkeltbruk og samdrifter bør heves og at det bør være en friere omsetning av melkekvote innenfor dagens geografiske rammer. Videre er det viktig å lette på de politiske restriksjoner som gjelder for samdriftsbruk,

en bremsekloss for videre utvikling av våre mest fremtidsrettede melkeprodusenter.

Disse medlemmer mener at det er behov for modernisering av politikken for sauehold, og viser til at mangelen på lammekjøtt her i landet er godt dokumentert. Et eksempel på at kjøttproduksjonen går ned finner vi i Valle kommune i Setesdal. Der er antallet vinterforet sau halvert, fra 6 000 til 3 000 de siste 10 årene. En konsekvens er blant annet at kulturlandskapet gror igjen, og generasjonsskifter uteblir. Disse medlemmer mener at det å legge forholdene bedre til rette for samdrift er en måte å få opp produksjonen av lammekjøtt. Samdrifter har bidratt til en positiv utvikling innen melkeproduksjon. Disse medlemmer mener at tilsvarende er mulig også for sauehold.

Disse medlemmer viser til at sauebønder er avhengige av ulike typer tilskudd. Tilskuddet per dyr er delt opp i fem ulike intervaller. Har bonden over 300 dyr faller støtten helt bort. Konsekvensen av dette er at bønder som ønsker å slå sammen besetningene, eller enkeltbønder som ønsker å vokse, mister tilskuddet for besetningen som overstiger 300 sau. Disse medlemmer finner det underlig at støtte-systemene er innrettet slik at det ikke er lagt til rette for besetninger over 300 sau. Disse medlemmer mener at enkeltbønder og samdrifter med over 300 sauer også bør være omfattet av tilskuddsordningene. Når bøndene får stordriftsfordeler og samler besetningen under samme tak, vil de samlet motta mindre i tilskudd per sau, men likevel kunne komme bedre ut av det økonomisk på grunn av stordriftsfordelene. Disse medlemmer mener forslaget vil sørge for at både bønder som ønsker å drive i mindre skala, og de som ønsker å samle driften ved større fjøs, vil kunne ha gode rammevilkår.

Komiteens medlemmer fra Høyre vil understreke at samdrifter er viktige for utviklingen av et mer rasjonelt norsk landbruk og for rekrutteringa til næringa, særlig til melkeproduksjonen. Driftsformen gir bønder mulighet til mer organisert arbeidstid og medvirker til å oppfylle målet om en variert og allsidig bruksstruktur i næringen.

Disse medlemmer mener at dagens jordbruksavtale diskriminerer samdrifter og større bruk ved at støtte per produsert liter melk reduseres kraftig ved høy produksjon og at det derfor er behov for å lage flatere system for støttesatser per produsert liter. Disse medlemmer mener også at vekst i kvotene må kunne skje ved kjøp av konsesjoner slik at totalproduksjonen ikke blir påvirket.

Disse medlemmer viser til at samdrifter for mange er et alternativ til nedleggelse og at stimulering til samdrifter er en måte å møte den stadig økende bruksnedleggelsen på. Disse medlem-

mer mener det må legges til rette for etablering av flere samdrifter. Mange av samdriftene sliter økonomisk på grunn av store investeringer og redusert støtte i forhold til den de hadde som enkeltmannsforetak. Disse medlemmer vil også peke på samdriftenes behov for investeringer i både datautstyr, ny teknologi og driftsbygninger, noe som gjør at forbedringer i avskrivningsregler vil være viktig. Disse medlemmer forventer at samdriftenes situasjon og de muligheter samdrifter gir for et mer fremtidsrettet norsk jordbruk, vil være en viktig del av den nye landbruksmeldingen. Disse medlemmer mener at ordningen også må gjøres mer lønnsom og mindre byråkratisk ved blant annet å fjerne de geografiske begrensninger og begrensninger på antallet som i dag virker negativt for å gå inn i ordningen. Disse medlemmer mener også at samdrifter skal få leie kvoter opp til kvotetaket.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti vil understreke betydningen av økonomiske virkemidler som fremmer samdrift og stimulerer til mer samarbeid mellom gårdsbruk. Disse medlemmer mener begrensningene på antall medlemmer i en samdrift må oppheves, at maksimalavstanden mellom gårder som inngår i samme samdrift må oppheves, og at samdrifter gis anledning til leie av kvote.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag som opphever begrensningene på antall medlemmer i en samdrift, at maksimalavstanden mellom gårder som inngår i samme samdrift må oppheves, og at samdrifter gis anledning til leie av kvote.»

Økologisk produksjon

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, viser til at partene er enig om en samlet økning på økologisk jordbruk på om lag 20 mill. kroner, som innebærer at ordningen videreføres på eksisterende nivå, noe flertallet er enig i.

Videre støtter flertallet at partene er enig om å avsette 44 mill. kroner til utviklingstiltak innen økologisk landbruk i 2011.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener at det er viktig med et fokus på økt produksjon av økologiske matvarer, men mener at det har lite for seg å sette slike mål som avtalen fastsetter. Å fastsette mål gir i seg selv ingen økt produksjon eller økt forbruk av slike produkter. Det er etterspørsel i markedet etter økologiske pro-

dukter, men en utfordring for landbruket å forsyne markedet med slike produkter til god nok kvalitet. Disse medlemmer mener at det må fokuseres mer på utvikling av verdikjedene og at næringsmiddelindustrien og dagligvarehandelen må involveres i dette arbeidet, slik at eventuelle hindre hos disse kan fjernes.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at norsk matjord er en begrenset ressurs som bør utnyttes best mulig til effektiv matproduksjon. Disse medlemmer viser til at økologisk produksjon i dag dekker ca. 5 pst. av jordbruksarealet, men mindre enn 2 pst. av forbruket, noe som bare kan forklares ved mindre avlinger pr. enhet og større svinn. Det betyr at målsettingen om 15 pst. økologisk forbruk innen 2020 oppnås, så vil det medføre en total avlingsnedgang på ca. 10 pst. – noe som synes svært risikabelt i forhold til målet om en betydelig økt totalproduksjon for å dekke befolkningens økende behov. Særlig når man vet at det totale jordbruksareal har sunket med 2–3 pst. de siste 10 år. Disse medlemmer forutsetter at regjeringen i den nye landbruksmeldingen som skal gå frem til 2020, vil beskrive bruk av virkemidler eller på annen måte dokumentere at både målsettingen om økologisk forbruk og økning i den totale produksjonen er realistiske, noe tallene ikke tyder på.

Jordlova

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre viser til forslag om å oppheve det generelle forbudet mot å dele landbruks-eiendom, jf. Innst. O. nr. 43 (2005–2006). Ett mål med å oppheve delingsforbudet er å gi bonden større mulighet til å skape verdier og inntekter på eget bruk. Disse medlemmer vil på denne bakgrunn fremme følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme sak for Stortinget om endring av jordlovens bestemmelser om delingsforbud.»

Rekruttering og velferdsordninger

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, er tilfreds med at partene er enige om en samlet satsing for å fremme rekrutteringen til landbruket, som innebærer økt tilskudd til generasjonsskifte til personer under 35 år, treårig prosjekt på til sammen 4,5 mill. kroner for å styrke rekrutteringen til landbruksutdanningen, at fylkeskommunenes ansvar for rekruttering, kompetanseheving osv. videreføres med 20 mill. kroner i 2011, og at ungdom prioriteres ved kjøp av nyetableringskvote for melk.

Flertallet er opptatt av å ha gode ordninger med kostnadseffektive rutiner for utbetaling av avløsertilskuddet i forbindelse med ferie og fritid, og er fornøyd med at partene er enige om å gjennomgå juridiske og forvaltningsmessige sider med sikte på delt utbetaling.

Flertallet har merket seg at partene i jordbruksoppkjøret ble enige om å øke tilskuddet til avløsning ved ferie og fritid med 5 pst, noe som er en videreføring av den positive utviklingen man har sett innenfor velferdsordningene de siste årene.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti mener at gode velferdsordninger i jordbruket er viktig, ikke minst for yngre brukere som vil inn i næringen. Dette medlem er tilfreds med at partene er enige om å gjennomgå juridiske og forvaltningsmessige sider med sikte på delt utbetaling av avløsertilskuddet for ferie og fritid. En slik deling av utbetalingen innen samme budsjettår vil lette de likviditetmessige belastningene det er å starte opp som husdyrbruker.

Landbruksbyråkrati

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre mener at det er et betydelig potensial for forenkling og avbyråkratisering i jordbrukspolitikken, og viser til Stortingets behandling av Representantforslag nr. 43 (2007–2008) om tiltak for å redusere landbruksbyråkratiet. Disse medlemmer viser til at regjeringen fortsatt ikke har gitt en helhetlig oppstilling over landbruksbyråkratiet slik næringskomiteen i flere runder etterlyste i sin behandling av Dokument nr. 8:43 (2007–2008). Disse medlemmer viser til at antall byråkrater øker mens antall bønder går ned, og til at enkelte anslag peker på totale byråkratkostnader på nærmere 4 mrd. kroner. Disse medlemmer mener det er sentralt at ressurser avsatt til jordbrukspolitiske formål blir brukt effektivt.

Disse medlemmer vil derfor fremme følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen ved fremleggelsen av statsbudsjettet for 2011 komme med en strategi for avbyråkratisering av landbruket.»

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at komiteen ved flere anledninger har etterlyst en helhetlig gjennomgang og kartlegging av størrelse på landbruksbyråkratiet. Mange av aktørene i jordbruket oppfatter sin egen næring som overregulert og utilgjengelig og med et for stort byråkrati. Disse medlemmer viser til at selv Bondelagets leder uttaler i Nationen våren 2010 at «avgangen fra landbruksbyråkratiet bør være større enn avgangen fra

landbruket». Disse medlemmer mener dette er en god illustrasjon av at fellesskapets midler avsatt til jordbruksformål ikke brukes effektivt nok. Disse medlemmer forventer på bakgrunn av misforholdet mellom næringsaktører og byråkrater i jordbruksnæringen at regjeringen i den nye landbruksmeldingen konkretiserer omfanget av landbruksbyråkratiet i Norge.

Lokal produksjon

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, er opptatt av at nyskapende produktutvikling, utvikling og ivaretagelse av norsk matkultur er viktig for å nå målet om økt verdiskaping. Spesielt viktig er det å bidra til nyskaping basert på råvarer fra norsk jordbruk, jakt og fiske, der norske produkter har konkurransefortrinn, basert på natur- og kulturkvalitet, miljøverdier, dyrevelferd og råvarekvaliteter.

På den måten vil norsk matproduksjon kunne beholde og sikre nye markedsandeler i en stadig mer krevende konkurransesituasjon. Flertallet har merket seg at forbrukerne viser stor interesse for hvordan maten blir produsert, foredlet og omsatt.

Flertallet understreker betydningen av å utvikle små og mellomstore matbedrifter som kan forsyne lokale og regionale markeder.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre mener at satsing på lokal produksjon av mat og drikke vil være avgjørende for framtidens landbruk, reiselivsnæringen og ikke minst for levende og aktive bygdesamfunn i hele landet. Regelverket knyttet til produksjon, distribusjon og servering er ofte en hemsko for at produsenter skal lykkes. Disse medlemmer vil stimulere til en renessanse for norsk matkultur, blant annet ved å øke satsingen på geografisk opprinnelsesmerking og liberalisering av regelverket for foredling av mat på egen gård, uten at det går ut over mattryggheten. Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen tillate demonstrasjonssalg og servering ved besøk i produksjonslokaler eller i tilknytning til disse.»

«Stortinget ber regjeringen oppheve alle produksjonsreguleringer (som for eksempel melkekvoter) dersom foredlingen skjer på egen gård.»

Beredskapslagring av korn

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti viser til at manglende beredskapslagring av korn gjør oss sårbare hvis for eksempel et stort vulkanutbrudd på Island skulle legge kornåkrene svarte.

Også naturlig variasjon i kornhøsten truer matvaresikkerheten. Dette medlem viser videre til at etter den dårlige kornhøsten i 2009, anslo Felleskjøpet at vi hadde behov for å importere drøyt 234 000 tonn matkorn og 315 000 tonn korn til kraftfôr. På denne bakgrunn fremmes følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å gjeninnføre beredskapslagring av korn.»

3. Forslag fra mindretall

Forslag fra Fremskrittspartiet og Høyre:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen om å intensivere arbeidet med utvikling av nisje- og spesialprodukter i landbruket.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen endre regelverket for samdrifter, slik at fleksibiliteten blir større og at mulighetene for en variert og allsidig bruksstruktur blir bedre.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen oppheve de geografiske begrensningene og antall deltakere for deltakelse i samdrifter, samt kvotetaket.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen fremme sak for Stortinget om endring av jordlovens bestemmelser om delingsforbud.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen ved fremleggelsen av statsbudsjettet for 2011 komme med en strategi for avbyråkratisering av landbruket.

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen tillate demonstrasjonssalg og servering ved besøk i produksjonslokaler eller i tilknytning til disse.

Forslag 7

Stortinget ber regjeringen oppheve alle produktionsreguleringer (som for eksempel melkekvoter) dersom foredlingen skjer på egen gård.

Forslag 8

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om nødvendige lovendringer slik at boplikten og prisreguleringen av landbrukseiendom kan oppheves.

Forslag fra Fremskrittspartiet:

Forslag 9

Stortinget ber regjeringen om å fremme forslag om nødvendige lovendringer slik at bo- og driveplikten og prisreguleringen av landbrukseiendom kan oppheves.

Forslag 10

Jordbruksoppgjøret for 2010 med dertil hørende jordbruksavtale for 2010, bifalles ikke.

Forslag 11

Stortinget ber regjeringen om å fremme forslag til overføringer til landbruket i statsbudsjettet uten forutgående forhandlinger.

Forslag 12

Stortinget ber regjeringen i forbindelse med fremleggelsen av statsbudsjettet for 2011 konkretisere hvilke skatter og avgifter som landbruket blir ilagt som næring.

Forslag 13

Stortinget ber regjeringen i forbindelse med fremleggelsen av statsbudsjettet for 2011 fremme konkrete tiltak for skatte- og avgiftsreduksjoner for landbruket.

Forslag 14

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om en ordning med omsettelige produksjonskvoter for kumelk som ikke begrenses til fylkes- eller regionnivå, men gjøres landsomfattende.

Forslag fra Høyre:

Forslag 15

Stortinget ber regjeringen justere periodiseringen av jordbruksoppgjøret til å følge kalenderåret og at de rammevilkårene som ikke kan fastlegges for lengre perioder kommer inn som en del av den årlige budsjettprosessen. Oppgjøret for 2009 videreføres som en overgangsordning ut budsjettåret 2010 med de endringer som gjøres i RNB 2010.

Forslag 16

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om tiltak som kan gi bønder større muligheter for å eie arealer de leier samt fremme forslag om nødvendige lovendringer slik at boplikt og prisregulering av landbrukseiendommer kan opphøre.

Forslag fra Kristelig Folkeparti:*Forslag 17*

Stortinget ber regjeringen vurdere å overføre retten til å omdisponere matjord fra kommunene til fylkesmannen.

Forslag 18

Stortinget ber regjeringen gjennom jordbruksoppgjøret legge til rette for at bøndernes inntekt får samme kronemessige utvikling som andre grupper i samfunnet, samt et lavinntektstillegg.

Forslag 19

Stortinget ber regjeringen vurdere en egen tilkannspakke for grasbasert husdyrhold i distriktene med målrettede investeringsmidler for å opprettholde flere bruk i drift.

Forslag 20

Stortinget ber regjeringen komme med forslag til nye incentiver for miljøinvesteringer i landbruket i forbindelse med statsbudsjettet for 2011.

Forslag 21

Stortinget ber regjeringen fremme forslag som opphever begrensningene på antall medlemmer i en samdrift, at maksimalavstanden mellom gårder som inngår i samme samdrift må oppheves, og at samdrifter gis anledning til leie av kvote.

Forslag 22

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å gjeninnføre beredskapslagring av korn.

4. Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og rå Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k :**I**

I statsbudsjettet for 2010 gjøres følgende endringer:

Kap.	Post	Formål	Kroner
Utgifter			
1150		Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	
	50	Fondsavsetninger, økes med fra kr 1 012 753 000 til 1 121 386 000	108 633 000
	70	Markedsregulering, kan overføres, reduseres med fra kr 269 600 000 til kr 203 905 000	65 695 000
	74	Direkte tilskudd, kan overføres, reduseres med fra kr 7 537 619 000 til kr 7 523 317 000	14 302 000
	77	Utviklingstiltak, kan overføres, reduseres med fra kr 207 930 000 til kr 202 520 000	5 410 000
	78	Velferdsordninger, kan overføres, reduseres med fra kr 1 704 704 til kr 1 685 003	19 701 000
Inntekter			
4150		Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	
	70	Tilbakebetalte tilskudd til reguleringsanlegg, bevilges med	3 525

II

Stortinget gir Landbruks- og matdepartementet fullmakt til å iverksette tiltak i henhold til den inngåtte jordbruksavtalen, herunder tiltak som er knyttet til bevilgninger i 2011.

Oslo, i næringskomiteen, den 11. juni 2010

Terje Aasland

leder

Arne L. Haugen

ordfører

